Een dyslexieverklaring en dan?

Een onderzoek naar de afstemming van de zorg op de behoeften van leerlingen met een dyslexieverklaring en hun leerkrachten en ouders.

Katinka Cremers
Studentnummer: 2038493
Master Special Educational Needs (M SEN)
Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Leerroute: Remedial Teaching
Begeleid door: Charles Vandalon
Juni 2011

Inhoud

Hoofdstuk 1: inleiding **3**

Hoofdstuk 2: vraagstelling onderzoek **5**

Hoofdstuk 3: verantwoording van de vraagstelling **8**

Hoofdstuk 4: onderzoeksstrategie en theoretisch kader **11**

Hoofdstuk 5: methode **17**

Hoofdstuk 6: conclusies en aanbevelingen **24**

Hoofdstuk 7: discussie en reflectie **27**

Hoofdstuk 8: samenvatting **30**

Literatuur **32**

Bijlagen

Bijlage 1: criteria Commissie van Indicatie Cluster IV

Bijlage 2: dimensies van Inclusie

Bijlage 3: schema huidige acties voor leerlingen met een dyslexieverklaring (deelvraag 1)

Bijlage 4: schema handelingsadviezen voor leerlingen met een dyslexieverklaring (deelvraag 2)

Bijlage 5: schema behoeften leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y (deelvraag 3)

Bijlage 6: schema mogelijkheden tot ondersteuning van leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y. (deelvraag 4)

Bijlage 7: planning onderzoeksmethoden per deelvraag

Bijlage 8: vragenlijsten voor leerlingen, ouders en leerkrachten.

Bijlage 9: interview met afdelingscoördinator

Bijlage 10: afstemming behoeften van leerlingen met een dyslexieverklaring op mogelijkheden binnen school X locatie Y (hoofdvraag)

Bijlage 11: PDCA-cyclus implementatie dyslexiezorg schooljaar 2011-2012

1. Inleiding

Sinds 2004 ben ik werkzaam als groepsleerkracht in het speciaal onderwijs van cluster IV-school X. Daarbij geef ik les en begeleid ik leerlingen met sociaal-emotionele problemen. Elk jaar, en zo ook dit jaar, krijg ik leerlingen met een dyslexieverklaring in mijn klas. Ik loop er tegenaan dat ik te weinig inzicht heb in wat ik voor hun kan betekenen met betrekking tot hun dyslexie. Bij navraag bij collega's bleek dat zij tegen dezelfde problemen aanlopen. Wel is school heel actief bezig met de invoering van het dyslexieprotocol en dus met het verbeteren van het leesonderwijs.
Daarom vond ik het tijd om antwoorden te gaan zoeken op mijn vragen met betrekking tot de zorg voor de leerlingen met dyslexie en heb ik dit onderwerp gekozen voor mijn onderzoek. Omdat ik gemerkt heb dat mijn collega's dezelfde vragen hadden met betrekking tot de zorg voor leerlingen met dyslexie, heb ik mijn onderzoek zo vormgeven, dat ook zij hier voordeel van hebben. Het doel van het onderzoek is het ontwerpen van een plan van aanpak voor zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring.

Bij het formuleren van de onderzoeksvraag en het in kaart brengen van het onderzoekskader heb ik veel moeite gehad met het vinden van de juiste bewoording voor de te bieden zorg die ik wilde onderzoeken op geschiktheid. Vanuit mijn hulpverleningsopleiding had ik gekozen voor de term curatief beleid als tegenpool van het preventieve beleid. Met het curatieve beleid bedoelde ik de afspraken over de maatregelen die school neemt om leerlingen met dyslexie te ondersteunen. Maar als feedback kreeg terug dat curatief opgevat wordt als genezend en dat zijn de maatregelen op school niet bedoeld. Ze zijn helpend bedoeld. Bij het zoeken naar de juiste term kwam ik eerst uit bij reactief beleid, met als bedoeling dat de maatregelen een reactie zijn op de dyslexieverklaring. Maar over deze term was ik ook niet tevreden en uiteindelijk heb ik gekozen voor de term zorgbeleid voor dyslexie, waarmee ik dus de afspraken over de maatregelen bedoel die school maakt. Uiteindelijk heb ik de term beleid vervangen door plan van aanpak, omdat ik dit meer passend vind bij het doel van mijn onderzoek en dit de leerkrachten die het moeten gaan uitvoeren waarschijnlijk meer zal aanspreken dan beleid, omdat beleid formeler en zwaarder beladen klinkt dan plan van aanpak, waardoor het het gevoel van werkdruk waarschijnlijk minder zal aanspreken en dus prettiger is voor de leerkrachten.

In hoofdstuk 2 en 3 zal ik verantwoorden wat het belang van mijn onderzoek zal zijn voor de organisatie waar ik werk en in breder opzicht, zoals voor deze maatschappij.
Ook zal hierin de hoofdvraag van dit onderzoek worden beschreven en een stuk van de context waarin het onderzoek zal plaatsvinden.

In hoofdstuk 4 zal ik theoretische informatie geven, die de lezer van dit onderzoek zal helpen, om het verslag en mijn handelen bij het onderzoek beter te begrijpen. Het gaat hier informatie over onder andere ontwerponderzoek, inclusie, handelingsgericht werken, oplossingsgericht werken en dyslexie. In hoofdstuk 5 zal de lezer inzicht krijgen in de manier waarop ik mijn onderzoek heb vorm gegeven. Welke onderzoeksmethoden, zoals interview en documentanalyse, ik heb gebruikt en welke bronnen ik heb geraadpleegd. Daarbij zal ik ook een beschouwing geven over de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek. Tenslotte zal ik dan de verkregen data verwerken, ordenen en interpreteren.

In hoofdstuk 6 zal ik aan de verkregen data conclusies verbinden voor de inhoud van het plan van aanpak voor dyslexie op school X locatie Y. En vervolgens zal ik beschrijven hoe ik het plan van aanpak heb vorm gegeven en waarom ik vind dat het binnen deze school past in de vorm van een advies. Het plan van aanpak zal opgenomen worden in de bijlagen.

In hoofdstuk 7 zal ik de uitvoering en uitkomsten van mijn onderzoek ter discussie stellen en zal ik mijn leerproces tijdens de uitvoering en verslaggeving van dit onderzoek beschrijven.

2. Vraagstelling onderzoek

Probleemstelling

Dit onderzoeksonderwerp heb ik uitgekozen, omdat ik zelf twee leerlingen met een dyslexieverklaring in mijn klas heb, waarvoor er geen duidelijke afspraken binnen school zijn over wat er voor hun gedaan kan en moet worden. Vanuit mijn opleiding Master SEN RT ben ik wel bekend met de verschillende mogelijkheden, maar de school heeft hier geen beleid op. En dit viel mij door mijn opleiding eens te meer op.

Daarom wil ik met dit onderzoek vooral antwoord gaan geven op de vraag, welke zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring het best past bij school X locatie Y en wat we binnen school X locatie Y afspreken het komende jaar te doen voor leerlingen die een dyslexieverklaring hebben. Een aantal van deze afspraken zullen ook voordelen kunnen opleveren voor kinderen met ernstige leesproblemen, maar deze zal ik bij mijn onderzoek buiten beschouwing laten. Wel zal ik in het laatste hoofdstuk bij discussie hier ideeën over benoemen.

Hierbij moet rekening gehouden worden met de mogelijkheden van de school en de behoeften van de leerling, de ouders, de leerkracht en eventuele externen.

Dit onderzoek is uitvoerbaar in groep 4 t/m 8 van school X, omdat er vanaf groep 4 in bijna elke klas leerlingen zitten die een dyslexieverklaring hebben en er geen duidelijke afspraken zijn op afdelingsniveau over wat we voor deze leerlingen en hun ouders doen. Wel zijn er diverse mogelijkheden van acties in de klas tot begeleiding buiten de klas, tot voorzieningen voor ouders als een dyslexiekoffer. Er worden al een aantal acties uitgevoerd, maar hierover zijn geen afspraken. Door behoeften te inventariseren en mogelijkheden te beschouwen zal ik een onderbouwd advies kunnen schrijven voor een plan van aanpak voor de afdeling van school X locatie Y.

De ideale uitkomst

Mijn ideale uitkomst is een advies met een plan van aanpak, dat direct in de praktijk van school X locatie Y implementeerbaar en evalueerbaar is. Waarin rekening wordt gehouden met de mogelijkheden van school X locatie Y en met de specifieke behoeften van de cluster IV leerling met dyslexie en zijn ouders. En dat dit plan van aanpak vervolgens ook in praktijk zal worden gebracht, om zo de leeromstandigheden voor de leerlingen met dyslexie te verbeteren.

Situatie vooraf aan het onderzoek

Binnen school X zitten vanaf groep 4 in bijna elke klas één of meer leerlingen met dyslexie, ofwel ernstige vermoedens van dyslexie

Op preventief gebied maakt de school veel ontwikkelingen door. Het dyslexieprotocol wordt ingevoerd en er is verhoogde aandacht in alle klassen voor technisch en begrijpend lezen. Het leesonderwijs op zorgniveau 1 is zo in ontwikkeling. Daarnaast wordt op zorgniveau 2 extra begeleiding gegeven door de leesspecialist van de school door middel van bijvoorbeeld RALFI lezen. Tevens is de logopediste actief bezig met de invoering van het protocol voor ernstige leesproblemen en dyslexie in groep drie en vier en hebben de afdelingscoördinator en ik deelgenomen aan een scholing van KPC met betrekking tot dyslexie.
Voor leerlingen die een dyslexieverklaring hebben zijn echter nog weinig extra voorzieningen en zijn hierover geen afspraken gemaakt. Algemene zaken, als toetsen voorlezen en op groter formaat kopiëren zijn voor de leerkrachten wel bekend, maar er zijn nog geen afspraken over of er iets mee gedaan moet worden. Er is dus nog geen beleid.
Andere voorzieningen, als hulpmiddelen, extra begeleiding op zorgniveau 3 of 4 en informatie voor ouders zijn er niet of nauwelijks, terwijl daar misschien wel behoefte aan is.
Er komen door de verhoogde aandacht voor leesonderwijs steeds vaker vragen van leerkrachten over handelingsrichtlijnen voor leerlingen met een dyslexieverklaring.

Over preventief dyslexiebeleid is veel geschreven, met als belangrijkste stukken de landelijke dyslexieprotocollen. Ook in de literatuur en op het internet vind je overal alleen maar stukken die gericht zijn op preventie van leesproblemen, interventies bij leesproblemen en het verzamelen van informatie voor het dyslexie-onderzoek. Tenslotte is er nog veel te vinden over wat dyslexie inhoudt en welke problemen het met zich mee brengt voor de leerling en zijn omgeving.
Ook behandeling en (ICT)hulpmiddelen worden niet onderbelicht in de literatuur, maar beleid op faciliteiten op scholen, daar heb ik nog niets over gevonden.
Vermoedelijk is de rede hiervoor, dat beleid met betrekking tot dyslexie nog in opkomst is en dat preventie en interventie het startpunt zijn om ernstige leesproblemen te voorkomen. En het eerst kundig vaststellen van dyslexie voorrang heeft op de vraag wat ermee te doen als het eenmaal is vastgesteld.
Ik wil me in mijn onderzoek juist graag richten op de faciliteiten voor de leerlingen waarbij dyslexie al is vastgesteld, omdat ik groepsleerkracht ben en dagelijks te maken krijg met leerlingen met een dyslexieverklaring en dit voortdurend begeleidingsvragen bij mij oproept. Wat kan ik voor deze leerling extra doen? Waar heeft hij recht op? Waar heeft hij geen recht op? Waar heeft hij behoefte aan? Wat kunnen wij als school voor hem betekenen en waar liggen onze grenzen? Doe ik wel genoeg?
In gesprekken met collega's bleek dat zij wel één en ander wisten over wat ze konden doen voor leerlingen met dyslexie, maar dat ze zij met dezelfde vragen zaten als ik.
Welke faciliteiten geboden worden aan een leerling is leerkrachtafhankelijk. Zo is een leerling met dyslexie dus niet ervan verzekerd, dat hij de faciliteiten krijgt waar hij recht op en behoefte aan heeft.

Terwijl school X in haar visie wel heeft opgenomen, dat het onderwijs moet worden aangepast op de onderwijsbehoeften van de leerling, zodat deze zich optimaal kan ontwikkelen. Dit onderzoek zal dus interessant zijn voor zowel de leerkrachten van de SO-afdeling, als het management van school X. Daarnaast kunnen leerkrachten van andere locaties het onderzoek gebruiken als leidraad om ook voor hun afdeling een plan van aanpak te maken voor de zorg voor leerlingen met dyslexie.

3. Verantwoording van de vraagstelling

Operationalisatie van de verschillende onderdelen van de vraagstelling:
De definitieve vraagstelling luidt als volgt:

Welke **zorg** voor **leerlingen** met een **dyslexieverklaring** en **plan van aanpak** *past* het **beste** *bij* **SO cluster IV school X locatie Y?**

Zorg: hulp gericht op een bepaalde beperking.
Leerlingen: schoolgaande kinderen.
Dyslexieverklaring: verklaring, afgegeven door een psychiater of andere specialist, waarin wordt beschreven dat uit onderzoek is gebleken dat de leerling de leerstoornis dyslexie heeft.
Plan van aanpak: stappenplan voor invoering van in dit geval zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring.
Beste: meest passend, dus behoefte en mogelijkheden zijn zo goed mogelijk op elkaar afgestemd.
SO Cluster IV: onderwijssetting voor leerlingen die een dusdanig ernstige sociaal-emotionele problematiek hebben, dat zij geen deel meer kunnen nemen aan het reguliere onderwijs en de voorzieningen nodig hebben die deze vorm van speciaal onderwijs biedt. Dit is door een onafhankelijke commissie (commissie van indicatie) vastgesteld aan de hand van cluster IV criteria. Zie bijlage 1.
School X locatie Y: één bepaalde locatie van één bepaalde cluster IV-school.
Passen bij: afgestemd zijn op de specifieke behoeften en mogelijkheden.

In dit onderzoek wil ik me specifiek richten op aanpak en faciliteiten binnen de klas, voor de leerling die direct betrekking hebben op de dyslexieproblematiek. Dat sluit sociaal-emotionele problematiek dus uit, omdat daar al voldoende voorzieningen voor aanwezig zijn binnen school X.
Ook zal ik niet via triangulatie onderzoeken wat er buiten de klas gedaan kan worden voor leerlingen met een dyslexieverklaring. Ik zal inventariseren wat ik in de literatuur- en documentstudie tegenkom en van daaruit enkele mogelijkheden formuleren, maar dit is niet de primaire focus van mijn onderzoek, die ligt n de klas.
Ik zal in mijn onderzoek ook niet dieper ingaan op hoe dyslexie wordt vastgesteld en hoe dit wordt behandeld, omdat dit niet relevant is voor de aanpak en faciliteiten die school aanbiedt, omdat het vaststellen van dyslexie gericht is op onderzoek van de hardnekkigheid van de leerproblemen en de aanpak en faciliteiten juist afgestemd dienen te worden op inhoud en gevolgen van de leerproblemen die niet of moeilijk te verhelpen zijn.

Belang van het onderzoek

De school is gespecialiseerd in gedragsproblemen, maar het beleid op het gebied van omgaan met kinderen met leerproblemen is nog in ontwikkeling. Een onderdeel daarvan vormt het schoolspecifieke dyslexiebeleid en mijn onderzoek zal dan vooral gaan over de zorg na het krijgen van een dyslexieverklaring.

Vernieuwend

Op cluster IV scholen ligt de nadruk bij handelen op de primaire problematiek, namelijk gedragsproblemen en -stoornissen. De tendens die ook vanuit inspectie gevolgd wordt, is, naast de aandacht voor de pedagogische kant voor het onderwijs, een verhoogde aandacht voor de didactische kant van het onderwijs op cluster IV scholen. Dyslexieproblematiek maakt daar deel van uit. Door de dyslexieprotocollen die ook specifiek voor cluster IV onderwijs zijn geschreven, is er op preventief gebied een flinke vooruitgang zichtbaar in de aandacht voor lees- en spellingsproblemen in het cluster IV onderwijs. Dit protocol en deze vooruitgang zijn op preventief gebied. Op zorggebied is er echter nog niet veel gebeurd, omdat daar nog geen voor is en geen protocollen voor zijn. Daarom wil ik mijn onderzoek richten op het zorgaspect van het dyslexiebeleid van school X locatie Y.

Praktische en maatschappelijke relevantie

Omdat het hoofddoel van cluster IV school X het schakelen naar regulier onderwijs is, is het belangrijk om ook de didactische normen af te stemmen op het reguliere onderwijs. Daarom wordt bijvoorbeeld hetzelfde curriculum aangehouden als in het reguliere onderwijs en wordt ook het leerlingvolgsysteem van CITO gebruikt, zoals ook inspectie verwacht van cluster IV scholen. Daarnaast staat in de visie van school X het optimaal kunnen ontwikkelen van de leerling centraal. Daarbij hoort natuurlijk ook het didactische stuk en daaronder vallen ook de eventuele leerstoornissen. Voor een leerling met een dyslexieverklaring is optimaal ontplooien alleen maar mogelijk als de school ook een goed preventief en zorgbeleid heeft en zo zal een leerling dan ook gemakkelijker kunnen schakelen naar het reguliere onderwijs.
Het schakelen van leerlingen naar het regulier onderwijs is voor alle cluster IV scholen van belang en de didactische kant is op alle Cluster IV scholen nog in ontwikkeling. Daarom zou mijn onderzoek een meerwaarde kunnen hebben voor alle Cluster IV scholen die het curatieve beleid voor leerlingen met een dyslexieverklaring vorm willen geven.

Theoretische relevantie

Wanneer men wel of niet gaat dispenseren of bepaalde zorg aanbiedt is discutabel. Wanneer is het dispenseren of aanbieden van zorg een belemmering voor de optimale ontwikkeling van de leerling?

Deze vraag zal steeds reizen als er faciliteiten worden geboden aan een leerling met een dyslexieverklaring. School zal daarin een standpunt moeten innemen en dit wellicht zelfs per leerling moeten bekijken. De vraag is dan wie dit gaat bepalen en op welke manier.

4. Onderzoeksstrategie en theoretisch kader

In dit hoofdstuk zal ik ondersteunende theorie beschrijven, die het voor de lezer van dit onderzoek mogelijk maakt de inhoud van het onderzoeksverslag te begrijpen en de beweegredenen voor de onderzoeksmethode te begrijpen. Het zal informatie over het onderzoek algemeen, denkmodellen, zoals Inclusie en oplossingsgericht werken en dyslexie bevatten.
De theoretische onderbouwing die bij de methode van het onderzoek hoort, zal ik in hoofdstuk vijf "Methode" aan bod laten komen.

Onderzoeksfunctie en onderzoeksstrategie
Dit onderzoek is een actieonderzoek met als doel een goed onderbouwd advies te kunnen geven voor een plan van aanpak voor zorg voor dyslexie, dat is toegespitst op één specifieke locatie van één specifieke school. Dit advies zal voorzien zijn van een plan van aanpak en dit moet dus nog ontwikkeld, oftewel ontworpen worden. Mijn onderzoek zal dus voornamelijk een ontwerponderzoek zijn.
Ik zal een analyse maken van wat er op deze specifieke locatie al wordt gedaan voor leerlingen met een dyslexieverklaring. Aan ouders, leerlingen en leerkrachten zal ik vragen wat hun behoeften zijn door middel van een vragenlijst en de afdelingscoördinator zal ik interviewen om te onderzoeken wat zij belangrijke items voor het plan van aanpak vindt voor deze locatie van school X en wat zij absoluut niet daarin vindt thuishoren. Daarnaast is het belangrijk om door middel van dit interview ook zicht te krijgen op welke financiële middelen er zijn om dit plan van aanpak uit te kunnen voeren.

Concepten

Inclusie
Inclusie wil zeggen dat een leerling terecht moet kunnen op de basisschool in de buurt, ongeacht wat daarvoor nodig is. Daarom is inclusie voor het cluster IV onderwijs een ietwat moeilijk begrip, in die zin dat als de leerlingen in het cluster IV onderwijs worden geplaatst, de inclusie op de reguliere basisschool al heeft gefaald. Bovendien wordt in het cluster IV onderwijs niet elke leerling toegelaten. Deze leerling moet aan een aantal strikte voorwaarden voldoen, die door een onafhankelijke commissie (Commissie Van Indicatie) worden getoetst. (zie bijlage 1) Tenslotte is de wijk waarin de school ligt, niet de wijk waaruit de leerlingen afkomstig zijn. Deze komen uit een grotere regio.

Vestigen van de inclusieve waarden wordt via de scholing van het personeel (Boeiend Onderwijs, Open Communicatie etc) aandacht aan besteed en binnen vergaderingen wordt hier verder op ingegaan.
Beleidsmatig (Dimensie B, zie bijlage 2) is de school hiermee aan de slag gegaan door het organiseren van teamdagen om gezamenlijk tot een visie te komen. (visie-ontwikkeling) Daar komt dit gedachtegoed ruimschoots aan bod.
Toch geeft de directeur aan dat inclusie voor onze school geen doel is. Wel wordt er binnen samenwerkingsverbanden hard gewerkt aan passend onderwijs. Maar mijns inziens worden de bijbehorende denkbeelden van inclusie wel overgenomen.
(Booth & Ainscow, 2009)

Handelingsgerichte diagnostiek

Als er een problematische situatie in binnen het onderwijs is en de vraag is wat er aan de hand is, hoe het komt en wat eraan gedaan kan worden, dan is Handelingsgerichte diagnostiek een goede aanpak om tot antwoorden te komen.
Deze aanpak verloopt in fasen, namelijk de intakefase waar de beginsituatie in kaart wordt gebracht, de strategiefase waarbij de aanpak van het probleem wordt voorbereid en onderbouwd, de onderzoeksfase waarin het nodige onderzoek wordt uitgevoerd, de indiceringsfase waar een de onderzoeksgegevens worden samengevoegd, geïnterpreteerd en omgevormd tot wat er zou moeten gebeuren en de adviesfase waarin een advies wordt gegeven over wat er zou moeten gebeuren.
De vertaling naar dit onderzoek is, dat de problematische situatie of wat er aan de hand is, is, dat er niet structureel iets gedaan wordt voor leerlingen met een dyslexieverklaring. Dit komt doordat er geen afspraken binnen school X locatie Y zijn over wat je moet doen voor een leerling met een dyslexieverklaring. En wat eraan gedaan kan worden, daar gaat dit onderzoek over. Daarvoor wordt op verschillende manieren informatie ingewonnen en dan volgt er een advies met een bijbehorend plan van aanpak.
Alle fasen van Handelingsgerichte diagnostiek worden in dit onderzoek doorlopen: de intakefase in hoofdstuk twee en drie, de strategiefase in hoofdstuk vijf, de onderzoeksfase in hoofdstuk vijf en zes, de indiceringsfase in hoofdstuk zes en de adviesfase in hoofdstuk zes.
(Pameijer en van Beukering, 2007)

Oplossingsgericht werken

Bij oplossingsgericht werken wordt gekeken naar wat werkt, of wat al succeservaringen heeft opgeleverd en dat wordt ingezet voor verbetering. Behalve het toepassen van een reeks technieken, gaat het om een manier van denken. De grondhouding is positief en mensen worden als competent beschouwd. Wat zij zeggen wordt serieus genomen en meegenomen in een oplossing voor een bepaalde probleemsituatie. Populair wordt ook wel gezegd “Working on what works”.

Volgens Visser (2009) werkt oplossingsgericht werken volgens een zevenstappenmodel:

1. verhelderen van de veranderbehoefte;
2. definiëren van de gewenste toestand;
3. vaststellen van het platform (huidige situatie);
4. analyseren van eerder succes;
5. één stapje vooruit zetten;
6. vooruitgang monitoren;
7. vaststellen van de verdere veranderbehoefte.

Ook deze stappen zijn te vertalen naar dit onderzoek. Stap één tot en met drie worden in hoofdstuk twee en drie beschreven. Stap vier, het analyseren van eerder succes, komt terug in de methode. Daar wordt gekeken naar wat er al met succes binnen school X locatie Y gedaan wordt en naar wat door onderzoek al bewezen effectief is voor leerlingen met een dyslexieverklaring. De stappen vijf tot en met zeven zijn het plan van aanpak. Dit zal in dit onderzoeksverslag niet worden beschreven, maar zal voortvloeien uit het aanbieden van het onderzoeksverslag aan School X locatie Y.
(Visser, 2009)

Ouderbetrokkenheid

School X is een relatiegerichte school.
De school investeert in informatie geven aan ouders. Bij de aanmelding op de school wordt in een gesprek besproken met de ouders wat zij kunnen verwachten van school, maar ook wat de school van hen verwacht. Heel belangrijk is hierbij dat ouders en school op één lijn dienen te staan. Zijn er onduidelijkheden of ongenoegen, dan wordt er door middel van een gesprek geprobeerd om weer op één lijn te komen. Zonder de leerling hierin te betrekken.
Onderdeel hiervan is ook dat ouders meebeslissen over de doelen waar binnen school aan gewerkt wordt. Met ouders wordt een ontwikkelingsplan besproken. Zij mogen hier op- of aanmerkingen aan toevoegen en in overleg kunnen zaken bijgesteld of veranderd worden. (In de praktijk komt het weinig voor dat ouders zaken willen bijstellen of veranderen). Vervolgens moeten ouders tekenen voor akkoord.
Dit alles gaat dus om voor een deel informatieverstrekking, maar ook een stuk structuur, zodat er duidelijke verwachtingen worden geschept.
Tenslotte zijn ook de sociale relaties met de ouders van belang. Daarvoor is er nauw contact. Dit in de vorm van een uitwisselschriftje (logboekje). Hierin wordt dagelijks met de ouders gecommuniceerd. Ouders schrijven erin en de docent of andere medewerkers van school schrijven erin. Er wordt duidelijk weergegeven hoe de dag van de leerling verlopen is door middel van een grafiek met toelichtingen. Daarnaast is er regelmatig (één keer per één à twee weken) telefonisch contact. Ofwel

om problemen te bespreken, maar er wordt ook bewust gebeld om prettige zaken te vermelden, bijvoorbeeld als het juist opvallend goed gaat met een leerling.
In dit onderzoek wordt de mening van de ouder gehoord bij de vragenlijst met betrekking tot de behoeften van een leerling met een dyslexieverklaring en daarnaast wordt ook geïnformeerd naar de behoefte van de ouders van een leerling met een dyslexieverklaring. De ouderbetrokkenheid speelt dus ook bij het maken van beleid een rol op school X.
(de Vries, 2007)

Theoretisch kader

Dyslexie

De in Nederland algemeen geldende *definitie* van dyslexie is dat dyslexie een stoornis is, die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of het spellen op woordniveau. (zie Kleijnen e.a., 2008) Met hardnekkig wordt bedoeld, dat er na intensief remediëren gedurende zes maanden weinig tot geen vooruitgang zichtbaar is in de automatisering.

De *diagnose* dyslexie kan alleen gesteld worden door een gekwalificeerd gedragswetenschapper. Deze krijgt voorinformatie van de leerkracht in de vorm van een leerlingdossier waarin de didactische resistentie wordt aangetoond. Daarop aansluitend verzamelt de diagnost gegevens voor de verklarende en indicerende diagnostiek, om uiteindelijk tot een uitspraak te komen of er al dan niet sprake is van dyslexie bij een leerling en of deze al dan niet behandeling nodig heeft.

In het *speciaal onderwijs*, bijvoorbeeld Cluster IV onderwijs voor sociaal-emotionele problematiek, geldt dezelfde procedure voor het aanmelden voor een diagnostisch onderzoek bij vermoeden van dyslexie. Vooral bij leerlingen met ADHD is het van belang om alert te zijn op aanwijzingen voor mogelijke lees- en of spellingsproblematiek, omdat deze een verhoogd risico hebben op dyslexie. Bij leerlingen met een andere (hoofd)diagnose kan dyslexie echter ook voorkomen; dit is alleen minder goed voorspelbaar. Voor meer informatie zie Wentink & van Oorschot, 2010, p. 58.
(Wentink & van Oorschot, 2010)

Na de diagnose dyslexie hebben leerlingen met dyslexie recht op *extra zorg*.
Behandeling van dyslexie is gericht op:

- het vergroten van de leesvaardigheid (remediëren);
- het opheffen of verminderen van de beperking (compenseren en dispenseren);
- het omgaan met de beperking en het voorkomen van nadelige gevolgen ervan (emotionele ondersteuning).

Vanaf groep 5 gaan lezen en spelling een steeds grotere rol innemen in het gehele leerproces. Bij rekenen wordt steeds meer tekst gebruikt en er moet steeds zelfstandiger gebruik gemaakt worden van allerlei informatiebronnen. Voor kinderen met dyslexie is dit echter vaak een heikel punt. Vaak hebben zij moeite met het niveau en de grote hoeveelheid van de teksten, die zij qua intelligentie wel aan kunnen. Ook in het voortgezet onderwijs blijft dit een probleem.
Daarom zijn compensatie en dispensatie vanaf groep 5 belangrijk om zich optimaal te kunnen ontwikkelen.
www.steunpuntdyslexie.nl

De handelingsadviezen en hulpmiddelen zijn op verschillende plaatsen beschreven in de literatuur en documenten. De bronnen waar ik de handelingsadviezen van beschrijf in mijn onderzoeksverslag als antwoord op deelvraag 2, wat er mogelijk gedaan kan worden voor leerlingen met dyslexie, zijn de volgende:

- Van der Leij (2003)
- Dyslexieprotocollen (2003)
- Handboek dyslexie van het Samenwerkingsverband Westelijke Mijnstreek. Een handboek voor scholen, op basis van de landelijke dyslexieprotocollen, wat beter aansluit bij de praktijk en direct in de klassen bruikbaar is. (2010)
- Dyslexieverklaringen (van Amacura, Amalexis en Consent) (2008-2010)
- Website van steunpunt dyslexie. Een website voor ouders van kinderen met dyslexie, ontwikkeld door landelijke oudervereniging Balans in opdracht van het Ministerie van Onderwijs (01-2011)

Er zijn veel concrete adviezen. Een opsomming daarvan leverde erg veel extra pagina's voor dit hoofdstuk op. Omdat er overlap is en ik toch zichtbaar wil maken welke literatuur en documenten welke adviezen geven, heb ik ervoor gekozen om de adviezen en hun bronnen weer te geven in een schema en dit te plaatsen in de bijlagen van dit onderzoeksverslag. Hierbij ben ik niet uitgegaan van de letterlijke verwoording in de stukken, maar van de inhoud van het advies. Zo wordt in een aantal stukken meer tijd voor taken geven benoemd, maar wordt dit steeds in andere woorden omschreven. Dit valt dan allemaal onder het kopje extra lestijd/meer tijd voor taken/toetsen.
Daarnaast heb ik in het schema de items geordend op de vorm van begeleiding en hulp. Dit wordt verder beschreven in hoofdstuk 5 van dit onderzoeksverslag.
Voor het schema met handelingsadviezen zie bijlage 4.

Oorspronkelijk was het de bedoeling om een beleidsplan te schrijven, maar achteraf gezien een te uitgebreide opgave en bovendien is het een roerige periode binnen het onderwijs door de wet op Passend Onderwijs en is het moeilijk om verder dan een jaar in de toekomst te kijken van school X

locatie Y. Daarom heb ik gekozen om wel behoeften en uitvoermogelijkheden zichtbaar te maken in de vorm van een schema en daar enkele acties uit te nemen en daarvan een plan van aanpak te maken in de vorm van een PDCA-cyclus. PDCA staat voor Plan Do Check Act.
Dit is een vorm van cyclisch werken, waarbij een plan wordt gemaakt, uitgevoerd en vervolgens wordt geëvalueerd en bijgesteld.

5. Methode

Doelgroep van het onderzoek

Aan het einde van mijn onderzoeksverslag wil ik adviezen formuleren voor het management, interne deskundigen en de leerkrachten van groep vier tot en met acht van cluster IV school X locatie Y. Deze adviezen zullen betrekking hebben op het handelen en afspraken met betrekking tot zorg voor leerlingen van cluster IV school X locatie Y met een dyslexieverklaring.

Deelvragen

In hoofdstuk twee is de volgende hoofdvraag van dit onderzoek beschreven:
Welke **zorg** voor **leerlingen** met een **dyslexieverklaring** en **plan van aanpak** *past* het **beste** *bij* **SO cluster IV school X locatie Y?**

Om een onderbouwd antwoord te kunnen geven op deze hoofdvraag onderzoek ik de volgende deelvragen:

1. Wat wordt er al gedaan op cluster IV school X locatie Y aan zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring met betrekking tot die dyslexie binnen school X locatie Y?
2. Welke mogelijkheden zijn er voor dyslexiezorg binnen de school?
3. Welke specifieke onderwijsbehoeften met betrekking tot dyslexie hebben leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y?
4. In hoeverre worden aanpassingen voor leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y uitvoerbaar geacht door de leerkrachten en de locatieleider?

Ad 1. Aangezien de acties die nu uitgevoerd worden, allemaal individuele initiatieven zijn, zal ik aan de betrokkenen op cluster IV school X locatie Y vragen wat zij doen voor de leerlingen met een dyslexieverklaring. Hiervoor zal ik dus de leerlingen, ouders, leerkrachten en afdelingscoördinator bevragen door middel van een vragenlijst of interview. Zie bijlage 3.
Ad 2. Wat er algemeen mogelijk is zal ik onderzoeken aan de hand van document- en literatuurstudie, maar wat er daadwerkelijk mogelijk is binnen cluster IV school X locatie Y is afhankelijk van de middelen die er zijn, of waarin eventueel voorzien kan worden en de capaciteiten van de leerkrachten. Dit kan dus de mogelijkheden beperken. Welke behoeften en mogelijkheden er binnen cluster IV school X locatie Y zijn zal ik onderzoeken door middel van een vragenlijst voor de leerkrachten en een interview met de afdelingscoördinator. Zie bijlage 4.
Ad 3. Ook hier zal door middel van vragenlijsten voor leerlingen, ouders en leerkrachten onderzoeken wat de behoeften van de leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y zijn. Zie bijlage 5.

Ad 4. In diezelfde vragenlijst zal gevraagd worden in hoeverre de leerkrachten en de afdelingscoördinator een aanpassing voor leerlingen met een dyslexieverklaring uitvoerbaar achten, want dit is essentieel voor of een aanpassing al dan niet passend is bij school X locatie Y. Zie bijlage 6.

Onderzoeksplanning

Activiteiten	**planning**	**uitgevoerd**
Hoofdstuk 2	November 2010	November 2011
Hoofdstuk 3 en 4 in concept	December 2010	Januari 2011
Hoofdstuk 4 afronden	Januari 2011	Januari 2011
Hoofdstuk 5 starten Vragenlijsten, interview ontwerpen	Februari 2011	Januari 2011, februari 2011
Inventarisatie en analyse wat er al gedaan wordt	Februari 2011	April 2011
Versturen en terugkrijgen vragenlijsten	Maart 2011	April 2011
Interview afnemen	Maart 2011	Mei 2011
Hoofdstuk 5 afronden Analyse en interpretatie van data	April 2011	Mei 2011
Hoofdstuk 6 en 7 schrijven in concept	April 2011	
Onderzoeksverslag compleet maken en afronden	Mei 2011	

Gegevensoverzicht en materiaalverzameling

In het schema in bijlage 7 is de planning te zien, die ik gemaakt heb om gegevens te verzamelen via verschillende onderzoeksmethoden en bij verschillende bronnen, namelijk ouders, leerlingen, leerkrachten en de afdelingscoördinator.

De gegevens verzamel ik middels de drie onderzoeksmethoden: document- en literatuurstudie, een interview en vragenlijsten.

Analyse van de gegevens (data-analyse)

Literatuur- en documentstudie

De literatuur- en documentstudie geeft antwoord op deelvraag 2: Welke mogelijkheden zijn er voor dyslexiezorg binnen de school?
De uitkomsten hiervan zijn beschreven in het schema in bijlage 4. Dit schema is als volgt tot stand gekomen. De handelingsmogelijkheden zijn in de volgende zes gebieden te categoriseren:

1. Afspraken maken en vastleggen
2. Leren omgaan met de gevolgen van dyslexie (emotionele begeleiding)
3. Begeleiding op zorgniveau 1 en 2
4. Begeleiding op zorgniveau 3
5. Compensatie en dispensatie
6. Begeleiding van de betrokkenen (leerkrachten, ouders)

De emotionele begeleiding stond eerst op de vijfde plaats, maar ik heb deze verplaatst naar de tweede plaats, omdat welbevinden een belangrijke leervoorwaarde is. Als een leerling emotioneel vastloopt door bijvoorbeeld faalangst of het niet accepteren van zijn anders zijn, dan zal het leerrendement veel lager zijn. Tenslotte heb ik daar zelf het zesde punt aan toegevoegd, namelijk de begeleiding van de leerkracht en ouders. Deze staat onderaan, niet omdat deze het minst belangrijk is, maar omdat ik niet weet of de leerkrachten en ouders begeleiding willen en/of nodig hebben, dit zullen de vragenlijsten uitwijzen.

Vervolgens kunnen deze zes gebieden samengevat worden in vier categorieën, namelijk:

- categorie 1 procedureel: 1. Afspraken maken en vastleggen,
- categorie 2 emotionele hulp en begeleiding: 2. Leren omgaan met de gevolgen van dyslexie,
- categorie 3 didactische hulp en begeleiding: 3. Begeleiding op zorgniveau 1 en 2, 4. Begeleiding op zorgniveau 3 en 5. Compensatie en dispensatie,
- Categorie 4 begeleiding van de betrokkenen: 6. Begeleiding van de betrokkenen (leerkrachten en ouders)

De categorieën 1 tot en met 3 zijn gebruikt als indeling voor het schema van de inventarisatie van handelingsadviezen in bijlage 4. Categorie 3 heb ik in het schema onderverdeeld in de begeleiding op de zorgniveaus 1 tot en met 3 en compenserende en dispenserende maatregelen.
Categorie 4 komt daar niet in voor, omdat ik deze, zoals ik eerder al heb beschreven, hier zelf aan toe heb gevoegd.

vragenlijsten

Op deze vier categorieën wil ik dan ook de leerkrachten, leerlingen en ouders bevragen via vragenlijsten. Elke vragenlijst zal bestaan uit een paar warming-up vragen waarin een globaal beeld van de situatie van de respondent geschetst zal worden. Daarna volgen twee open vragen, namelijk wat de leerkracht extra doet voor leerlingen met een dyslexieverklaring en wat er in de school wordt

gedaan voor leerlingen met een dyslexieverklaring. Zo kan ik bij de analyse van de gegevens een inventarisatie geven van wat er in de klassen en op school al gedaan wordt voor leerlingen met een dyslexieverklaring.

Vervolgens zal de behoefte aan de vier categorieën in beeld gebracht worden. Het nummer van elke categotie zal terugkomen in de vraag. Onderdelen van die vraag zullen aangeduid worden met volgnummers. Voor categorie 1 zullen de vragen genummerd worden als 1.1, 1.2, 1.3 enzovoorts.
Het is moeilijk om behoeften te meten. Als mensen denken dat er iets te krijgen is, dan wordt een behoefte al snel heel hoog gescoord en is de score niet meer betrouwbaar. Daarom zal ik bij de vragenlijsten en het interview uitgaan van hoe belangrijk of zinvol de onderdelen gevonden worden. Ik ga er dan voor mijn onderzoek van uit, dat hoe zinvoller of belangrijker iets geacht wordt, hoe meer behoefte men eraan zal hebben.
Voor het aanduiden van de zinvolheid zal ik geen ja of nee antwoorden als mogelijkheid geven, omdat de kans dat er ja aangegeven wordt, omdat het “altijd handig”is, erg groot is.
Ik zal daarom een tienpuntsschaal gebruiken. Het voordeel daarvan is dat er een groter verschil tussen behoeften duidelijk kan worden en dat er geen middenscore is, waardoor er altijd voor meer of minder dan gemiddeld gekozen moet worden. Dit spoort de respondent meer aan tot denken, omdat de vaak gemakkelijke neutrale keuze niet aanwezig is. De schaal loopt van helemaal niet belangrijk (1) tot heel erg belangrijk (10). De tienpuntsschaal is te moeilijk voor de leerlingen, daarom zal ik voor hen een waardering met smiley’s maken.
Bij een goede vragenlijst worden vragen positief en negatief geformuleerd. Omdat ik ervan uitga dat alle onderdelen die ik benoem nuttig zijn en ik wil meten in welke men het nuttigst acht, zal ik de vragen/stellingen alleen positief formuleren.
Financiële mogelijkheden zal ik bij de vragenlijsten voor leerkrachten nog niet meenemen. Dit omdat er binnen de organisatie door een goede onderbouwing vaak veel mogelijk is. Daarnaast wil ik een advies schrijven waar de school de komende jaren mee vooruit kan, terwijl de financiële situatie moeilijk voorzien kan worden voor een aantal jaren. Dit ook met het oog op de wet op passend onderwijs vanaf 2012.
Om te onderzoeken in hoeverre de leerkracht denkt dat een aanpassing mogelijk is binnen zijn of haar klassensituatie, zal ik aan de vragenlijst voor de leerkrachten bij elke vraag van elke categorie een driepuntschaal toevoegen waarmee zij dit kunnen aangeven. 0 = niet mogelijk, 1 = misschien mogelijk en 3 = zeker mogelijk.
De vragenlijsten voor de leerkrachten, leerlingen en ouders zijn opgenomen in bijlage 8.

Interview

Na het afnemen van de vragenlijsten wil ik de vragenlijst van de leerkrachten in aangepaste vorm in een interview aan de afdelingscoördinator voorleggen. Dit wil ik graag in de vorm van een interview doen, omdat ik de onderbouwing van de antwoorden, met betrekking tot de mogelijkheid van het

realiseren van de hulp binnen school van belang vind voor het schrijven van het plan van aanpak en mijn advies en aanbeveling. Het gaat me dan voornamelijk om redenen voor afwijzing, omdat ik daar zeker rekening mee moet houden bij het schrijven van mijn advies en het plan van aanpak. Die redenen zal ik weergeven met de onderverdeling visieargument, middelenargument, persoonlijk argument of anders. Zie bijlage 9 voor het interview. Daarnaast zullen de resultaten terug te vinden zijn in schema's over behoeften en mogelijkheden tot handelen op school X locatie Y, namelijk bijlage 5 en 7.

Resultaten van het onderzoek per deelvraag

Deelvraag 1

Het antwoord op deelvraag 1 zal een opsomming zijn van wat er nu al gedaan wordt voor leerlingen met een dyslexieverklaring binnen school X locatie Y. De antwoorden zijn afkomstig uit de vragenlijsten van de leerkrachten en leerlingen en het interview met de afdelingscoördinator. Ik zal deze indelen in de vier categorieën, zodat per categorie afgelezen kan worden welke acties al worden uitgevoerd. Zie bijlage 3.

In bijlage 3 is te zien, dat er geen acties staan in categorie 2: emotionele hulp en begeleiding en categorie 4: begeleiding van de betrokkenen. Wel worden er al veel acties gedaan in categorie 3: didactische hulp en begeleiding en enkele acties in categorie 1: procedureel.

Deelvraag 2

Het antwoord op de tweede deelvraag, namelijk wat er mogelijk gedaan kan worden voor leerlingen met een dyslexieverklaring en waarop de vragenlijsten gebaseerd zijn, staat in het schema van bijlage 4. De antwoorden zijn afkomstig uit de literatuur en uit documenten, namelijk dyslexieverklaringen.

Deelvraag 3

Het schema van bijlage 5, geeft antwoord op deelvraag drie, wat de behoefte van de leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y zijn, per item van de vragenlijst. De antwoorden zijn afkomstig uit de vragenlijsten van de leerlingen, ouders en leerkrachten en het interview met de afdelingscoördinator.

In bijlage 5 heb ik voor de leerlingen weergegeven hoe vaak elke smiley gescoord is. Soms scoorden leerlingen twee smiley's. Ik ben daar steeds van de meest negatieve smiley uitgegaan, omdat zo'n item blijkbaar minder belangrijk was dan de hoogst gekozen smiley en omdat er over het algemeen redelijk positief gescoord wordt. Daarnaast heb ik voor de leerkrachten en ouders weergegeven wat het gemiddelde van de scores per item zijn. De gemiddeldes heb ik afgerond op één getal achter de komma, omdat een verschil in honderdsten er in dit geval niet toe doet, omdat het niet significant is en er maar weinig respondenten zijn.

Wat opvalt is dat er veel hoog gescoord wordt. Meestal tussen de zeven en de tien, waardoor er hoge gemiddeldes uitkomen. Om de scores te kunnen vergelijken met de scores van de leerlingen, moeten de gemiddeldes in drie categorieën worden ingedeeld. Laag, midden en hoog. Laag is in dit geval onder de acht, midden van acht tot negen en hoog is dan negen en hoger.

Deelvraag 4

Het schema van bijlage 6 geeft antwoord op deelvraag vier. Er is per item weergeven in hoeverre de leerkrachten en de afdelingscoördinator de uitvoering van een item mogelijk achten. De antwoorden zijn dus afkomstig uit de vragenlijsten van de leerkrachten en het interview met de afdelingscoördinator.
Er valt op dat er vooral veel mogelijkheden gezien worden. Bij slechts twee items zijn er leerkrachten die denken dat de uitvoering in hun klas onmogelijk is. Ook de afdelingscoördinator ziet veel mogelijkheden en geen echte onmogelijkheden. Het meest gebruikte argument is een middelenargument, bijvoorbeeld dat computerprogramma's nog niet aanwezig zijn.

Interpretatie van de resultaten

Vervolgens kan ik deze schema's combineren tot een schema met drie kolommen. Eén kolom geeft acties weer waar geen behoefte aan is. Deze zullen dan ook niet uitgevoerd hoeven worden. (Weinig behoefte en slecht/redelijk of goed uitvoerbaar) Een middenkolom met items die discutabel zijn of waarbij obstakels uit de weg geruimd moeten worden. (Gemiddelde behoefte en redelijk uitvoerbaar, gemiddelde behoefte en goed uitvoerbaar, veel behoefte en slecht uitvoerbaar, veel behoefte en redelijk uitvoerbaar.) Tenslotte is er een kolom met items die direct uitvoerbaar zijn en waaraan veel behoefte is, deze kolom heeft dus prioriteit. (Veel behoefte en goed uitvoerbaar) Deze items zullen dus als eerste gerealiseerd worden. Dit is tevens het antwoord op de hoofdvraag. Zie bijlage 10.
Bij twijfel over uitvoerbaarheid, dus geen unanieme score 2 voor uitvoerbaarheid, plaats ik het item in de middenkolom, omdat er dan voor bepaalde leerkrachten nog obstakels liggen waaraan aandacht besteed zal moeten worden, terwijl er items zijn waaraan de behoefte hoog is en er geen obstakels bij de uitvoering voorzien worden, deze hebben prioriteit. Daarnaast zal ik bij uiteenlopende behoeften de scores in bijlage 5 middelen om op die manier te bepalen of de behoefte laag, gemiddeld of hoog is.
In de middenkolom zijn de items grijs gearceerd waaraan veel behoefte is, maar waar bij de uitvoering nog obstakels ervaren worden. Dit zijn de items die, als de items uit de rechterkolom succesvol zijn uitgevoerd, de voorkeur hebben om uitgevoerd te worden, omdat men vanuit passend onderwijs uitgaat van het onderwijs afstemmen op de behoeften van de leerlingen.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is volledig situatiegebonden. Als het onderzoek onder dezelfde personen zou worden uitgevoerd, binnen dezelfde organisatie, dan zou men ook weer dezelfde uitkomsten kunnen verwachten. En hoewel er weinig respondenten waren, namelijk zeventien, hebben wel veel respondenten ook daadwerkelijk respons gegeven, namelijk vijftien. Eén ouder heeft de vragenlijst niet ingeleverd en één leerkracht heeft de vragenlijst niet ingeleverd. Er was echter voldoende tijd om te reageren, namelijk twee weken en er zijn aan het begin en einde van de twee weken reminders geweest door middel van briefjes en persoonlijk contact. Doordat achtentachtig procent van de respondenten wel heeft gereageerd en de antwoorden gegeven worden door verschillende soorten respondenten, zal de uitslag voor de situatie van school X locatie Y wel betrouwbaar zijn.
Maar als dit onderzoek over enkele jaren herhaald wordt en er andere leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y zitten, dan kunnen de resultaten afwijken. Toch ga ik er bij mijn onderzoek vanuit, dat kinderen met dyslexie binnen deze school voor een gedeelte tegen dezelfde problemen zullen aanlopen en daarom ook voor een gedeelte vergelijkbare antwoorden zullen geven. Toch blijft het handig vinden van hulpmiddelen vaak iets persoonlijks. Wat de één handig vindt, vindt de ander maar lastig. Men zou het onderzoek voor meer betrouwbaarheid op grotere schaal, bijvoorbeeld onder alle cluster IV scholen van Nederland moeten uitvoeren. De gemiddelde uitkomst zou dan een globaler beeld geven, van wat de algemene behoeften van leerlingen met een dyslexieverklaring binnen cluster IV zijn. Helaas was dit voor mijn huidig onderzoek te ambitieus.

Validiteit

Door de opbouw van de deelvragen wordt heel duidelijk een opbouw gemaakt naar het antwoord op de hoofdvraag. Het begint met een situatieschets van de beginsituatie, door deelvraag één. Vervolgens wordt er breed gekeken naar wat de mogelijkheden in het algemeen zijn om leerlingen met een dyslexieverklaring te ondersteunen. Maar de hoofdvraag vraagt specifiek om de afstemming op de behoeften van de leerlingen van school X locatie Y en de mogelijkheden die school X locatie Y heeft. Daarop geven deelvraag drie en vier het antwoord en als men dit combineert komt met tot het antwoord op de hoofdvraag. Door dit in een schema weer te geven zoals in bijlage 10 wordt heel duidelijk welke acties zin hebben en welke misschien zin hebben en welke helemaal geen zin hebben. Door methodetriangulatie, namelijk literatuuronderzoek, documentonderzoek, vragenlijsten en een interview en door bronnentriangulatie, namelijk door het bevragen van leerlingen met een dyslexieverklaring, hun ouders, hun leerkrachten en de afdelingscoördinator, wordt de validiteit van het onderzoek bevorderd. De hoeveelheid respondenten is echter heel klein, doordat het gaat om een onderzoek op één locatie van een school. Wel is het percentage daadwerkelijke respondenten hoog, er zijn namelijk achtentachtig procent van de vragenlijsten geretourneerd. Dat vergroot de validiteit van de resultaten van het onderzoek.

6. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

In bijlage 5 en 7 zijn de behoeften volgens de respondenten en de mogelijkheden tot uitvoering van de items weergegeven. Er is te zien, dat de behoeften door de leerlingen soms anders worden weergegeven dan door de volwassenen. Ook de verschillende groepen volwassenen gaven soms andere antwoorden. Dit komt doordat de antwoorden op de vragen volledig subjectief zijn. Door een gemiddelde te nemen van de scores van de volwassenen en daarbij de score van de leerlingen mee te nemen, was het mogelijk om de behoefte per item vast te stellen in de categorieën laag, gemiddeld en hoog. Aan veel items is een gemiddelde behoefte en aan enkele items is weinig behoefte en aan enkele items is veel behoefte. Deze uitspraak is relatief, omdat de behoefte over het algemeen hoog gescoord is. Een lage behoefte is een score lager dan acht. Dit is theoretisch nog hoog, maar omdat er rekening mee gehouden moet worden met het feit dat alle hulp welkom is en om een onderscheid te kunnen maken, zodat prioriteit vastgesteld kan worden, was deze verdeling nodig. Het resultaat is dan ook dat in bijlage 10 zichtbaar is in de rechterkolom wat prioriteit heeft in de uitvoering, namelijk:

1.1 Afspraken over hulp,
3 extra tijd,
3 Hulpmiddelen voor minder spellingfouten,
4.1 school informeert ouders over dyslexie,
4.1 leerkrachten onderling ondersteunen en
4.2 leerkrachten krijgen ondersteuning van specialist.

Voor deze items zal ik een implementatieplan schrijven in de vorm van een PDCA-cyclus voor het komende schooljaar. Zie bijlage 11.

Om in de toekomst verder te kunnen werken aan een goede dyslexiezorg op school X locatie Y, heb ik de items waaraan veel behoefte is, maar er nog obstakels ervaren worden, waardoor ze in de middenkolom terecht zijn gekomen, grijs gearceerd. Dat zijn namelijk de items die na het succesvol invoeren van de geplande items voor 2011-2012 aandacht behoeven. Dit vanuit de visie dat de school moet aansluiten bij de behoeften van de leerlingen. Het gaat dan om de volgende items:

1.2 vastleggen afspraken en
3 remedial teacher/leesspecialist.

Opvallend is dat er aan het maken van afspraken rondom de zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring en het vastleggen van die afspraken beide veel behoefte is, maar dat er bij het vastleggen van afspraken obstakels in de uitvoering door de leerkrachten worden voorzien. De coördinator acht het vastleggen van de afspraken rondom de zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring wel mogelijk.

Voor de ondersteuning door een Remedial Teacher of Leesspecialist geeft de afdelingscoördinator aan, dat een gebrek aan middelen, in dit geval geld, het probleem is bij het uitvoeren van deze zorg. Als men aan het invoeren van deze zorg toe wil komen, zal dit argument dus de leidraad zijn voor het mogelijk maken van deze zorg.

Aanbevelingen

Zoals hierboven wordt beschreven, is er zowel aan het maken van afspraken rondom zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring, als het vastleggen van deze afspraken veel behoefte, maar worden er door de leerkrachten obstakels ervaren bij het vastleggen van de zorg. Het maken van afspraken zonder ze vast te leggen leidt mijns inziens echter tot onduidelijkheden en wellicht zelfs tot problemen. Daarom adviseer ik school X locatie Y om het vastleggen van afspraken wel direct mee te nemen bij de implementatie van de zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring. Hierbij is het wel belangrijk dat dit item aan de start van de PDCA-cyclus bespreekbaar gemaakt zal worden met de leerkrachten, zodat deze hun bedenkingen voor kunnen leggen en er samen gezocht kan worden naar mogelijke oplossingen. Ik zal dit item dan ook meenemen bij de implementatie en beschrijven in de PDCA-cyclus.

Tenslotte is mijn aanbeveling voor school X locatie Y, beredeneerd vanuit de behoeften van leerlingen met dyslexie zoals geabstraheerd uit de resultaten van mijn onderzoek en vanuit de mogelijkheden van school X locatie Y volgens de leerkrachten en de afdelingscoördinator, is om in het schooljaar 2011-2012 de PDCA-cyclus, zoals beschreven in bijlage 11, te gebruiken als implementatieplan van dyslexiezorg op school X locatie Y.

Eindbeschouwing

De resultaten van het onderzoek aan de hand van de literatuur- en documentstudie, de vragenlijsten en het interview hebben antwoord gegeven op de deelvragen en zo was het mogelijk om uiteindelijk antwoord te geven op de hoofdvraag, namelijk hoe de behoeften van de leerlingen met een dyslexieverklaring in verhouding staan tot de mogelijkheden van school X locatie Y. Wel is het belangrijk dat nogmaals benadrukt wordt, dat de onderzoeksgroep erg klein was, waardoor de uitkomsten van de behoeften wel representatief zijn voor de situatie op dit moment op school X locatie Y, maar niet zomaar gegeneraliseerd mogen worden voor alle leerlingen met een dyslexieverklaring. Hetzelfde geldt voor de uitkomsten van het onderzoek naar de mogelijkheden binnen school X locatie Y, dit is zeer subjectief en bij wisselingen in leerkrachten of een wisseling van locatieleider, zouden de uitkomsten veel kunnen verschillen. Dat neemt niet weg, dat het toch belangrijk is om georganiseerd de zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y vorm te geven in het komende schooljaar. De PDCA-cyclus die in bijlage 11 is beschreven dient als implementatieplan hiervoor. Daarmee is het doel van dit onderzoek, namelijk een plan van aanpak voor de zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y realiseren, behaald. Zo kan school X

locatie Y in de toekomst dus beter aansluiten bij de behoeften van leerlingen met een dyslexieverklaring. Hiermee is de school gebaat, want zij kunnen zo nog beter handelen volgens hun visie, het aansluiten bij de behoeften van de leerlingen, en ook de leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y zijn hierbij gebaat, omdat zij zich in de toekomst door deze zorg beter zullen kunnen ontplooien.
Ook leerlingen met ernstige leesproblemen kunnen hiervan profiteren, omdat er bijvoorbeeld voor gekozen kan worden, om verschillende soorten zorg ook beschikbaar te stellen voor deze doelgroep. Zo kan bijvoorbeeld het maken van afspraken rondom de zorg voor deze leerlingen en het vastleggen daarvan ook voordelen voor deze doelgroep opleveren.
Tenslotte geeft bijlage 10 houvast voor de implementatie van de zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y in de toekomst. Vervolgonderzoek is voorlopig niet nodig. Wel is het mogelijk om, als de items uit de rechter kolom van bijlage 10 en de gearceerde items uit de middenkolom van bijlage 10 zijn geïmplementeerd, het onderzoek te herhalen voor de items die dan overblijven en dus nog niet zijn uitgevoerd. Zo kan daarvan opnieuw de behoefte en de mogelijkheid tot uitvoering worden vastgesteld, waardoor een nieuw implementatieplan kan worden vastgesteld, als vervolg op de resultaten van dit onderzoek.

7. Discussie en reflectie

Discussie onderzoek

Aanpak

Ik heb bij de vraagstelling gekozen om behoeften van leerlingen met een dyslexieverklaring af te zetten tegen de mogelijkheden van school X locatie Y. Door verschillende bronnen zijn de meningen over veel items verdeeld, maar uiteindelijk bleek er ook over een zestal items unanimiteit wat betreft de behoefte en uitvoerbaarheid, namelijk veel behoefte en goed uitvoerbaar. Dit biedt een aanknopingspunt voor de implementatie van zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y. Ik ben dus tevreden over deze aanpak.

Zelf was ik van plan om een beleidsstuk te schrijven, maar door feedback van critical friends heb ik me gerealiseerd, dat een PDCA-cyclus concreter en beter uitvoerbaar was. Met deze verandering ben ik tevreden, omdat ik gedurende het schrijven van het onderzoeksverslag dit ook beter uitvoerbaar vond, omdat ik een beter beeld had van wat er van me verwacht werd, dan bij het schrijven van een beleidsstuk. Voor het schrijven van een beleidsstuk is ook iets te zeggen, omdat dit weer belangrijk is voor de organisatie, die verplicht is om zaken als beleid vast te leggen.

Bij het interview heb ik de afdelingscoördinator steeds gevraagd naar wat zij als obstakel zag voor de uitvoering van een bepaald item. Dit zodat er bij de invoering rekening mee gehouden kan worden. In eerste instantie is dit niet nodig, omdat er eerst items ingevoerd worden waarbij geen van de respondenten problemen voorziet. De vervolgaanpak zal echter berusten op items waarbij wel mogelijk problemen worden voorzien door ofwel de leerkrachten, ofwel de afdelingscoördinator. Als het de afdelingscoördinator is die problemen voorziet in bijvoorbeeld middelen, dan geeft dit antwoord meteen een leidraad voor waar de oplossing voor dit probleem gezocht kan worden. Dit is dus belangrijk voor het vervolgtraject van dit onderzoek, namelijk het plan van aanpak dat volgt op de PDCA-cyclus van schooljaar 2011-2012.

Uitvoerbaarheid

Het onderzoek was goed uitvoerbaar. Er was voldoende, maar niet overmatig veel informatie voorhanden over mogelijke zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring. Door veel overlap was dit goed te verwerken in een schema, zoals in bijlage 4. Wat weer een goede leidraad opleverde voor het vorm geven van de vragenlijsten.

De vragenlijsten zijn ingevuld zonder dat er problemen of vragen uit zijn voortgekomen. Ook was er voldoende tijd om de vragenlijsten in te vullen en te retourneren, waardoor er een hoog percentage

vragenlijsten zijn ingeleverd. Daardoor zijn ook geen items open gelaten wegens onduidelijkheid of andere redenen.
Hetzelfde kan gezegd worden over het interview. Er was geen onduidelijkheid bij vragen en er werden daardoor heldere antwoorden gegeven, die goed gebruikt konden worden bij het trekken van conclusies over de resultaten.
Het doel was in eerste instantie om een beleidsstuk te schrijven voor school X locatie Y. Bij het verzamelen van informatie over het schrijven van een beleidsstuk bleek echter dat dit een flinke opgave zou zijn en naar mijn mening moest daar dan nog iets aan toe gevoegd worden om ook een praktisch plan van aanpak te krijgen. Dit was binnen de gestelde tijd voor mijn onderzoek bijna onmogelijk. Omdat ik juist de implementatie belangrijk vind, heb ik besloten om niet een beleidsstuk te schrijven, maar een plan van aanpak voor de implementatie in de vorm van een PDCA-cyclus.

Acceptatie

De afdelingscoördinator en tevens mijn critical friend vond het doel van het onderzoek zinvol voor de praktijk en achtte het ook goed uitvoerbaar. Ook vond ze de onderzoeksmethoden passend bij de vraag. Mijn begeleidend docent was het hiermee eens. Deze heeft me er wel op geattendeerd dat ik niet duidelijk genoeg het doel een plan van aanpak te schrijven, vermeld had in mijn onderzoeksverslag. Dat heeft me naar het verzamelen van informatie rondom het schrijven van beleid aangezet tot het heroverwegen van het schrijven van een beleidsstuk en heeft er uiteindelijk toe geleid dat ik gekozen heb om niet een beleidsstuk, maar een plan van aanpak in de vorm van een PDCA-cyclus te schrijven.
Ik heb deze optie voorgelegd aan de afdelingscoördinator en zij heeft me in deze verandering van aanpak gesteund, omdat ze dit product ook waardevol vindt voor de praktijk.

Effectiviteit

Door het concrete plan van aanpak voor schooljaar 2011-2012, dat afgestemd is op de behoeften van de leerlingen en de mogelijkheden van school X locatie Y, is het mogelijk om in het komende schooljaar passende zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring te implementeren op school X locatie Y. Dit zal een verbetering zijn van de kwaliteit die de afdeling kan bieden en het zal een verbetering zijn van de leeromstandigheden voor leerlingen met een dyslexieverklaring.

Tevredenheid over de aanpak

Ik ben tevreden over hoe ik dit onderzoek heb aangepakt. De methoden van onderzoek waren zeer effectief voor het verkrijgen van de nodige resultaten, om zo te kunnen komen tot een goed onderbouwd eindproduct.
Bij de verwerking van de resultaten van mijn onderzoek heb ik veel gehad aan de begeleiding van de opleiding, namelijk de begeleiding met betrekking tot het weergeven van resultaten in schema’s of

grafieken. Dit heeft mij geholpen om de resultaten overzichtelijk weer te geven en om zo ook optimaal de resultaten te kunnen verwerken tot een advies en eindproduct.
Ook de uiteindelijke keuze voor de PDCA-cyclus was voor mij een goede keuze, omdat voor mij heel helder was wat me te doen stond, waardoor ik een bruikbaar implementatieplan voor zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring heb kunnen schrijven.

Reflectie op eigen leerproces

Onderzoekend leren en lerend onderzoeken

Tijdens het schrijven van de scriptie voor de Bacholor Pedagogiek heb ik al ontdekt dat ik onderzoekend leren een mooie uitdagende manier van leren vind. Dit werd opnieuw bevestigd toen ik het meesterstuk schreef voor de opleiding Master SEN gedragsspecialist en heb ik nu opnieuw zo ervaren. Ik geniet ervan om passende informatie te zoeken en deze met elkaar te linken en met logica te vormen tot een passende onderzoeksmethode, om zo onderzoek te kunnen doen. Ik ben altijd vreselijk nieuwsgierig naar de resultaten en ervaar een soort kick als ik dan van deze resultaten ook daadwerkelijk iets bruikbaars kan construeren, zoals in dit geval de PDCA-cyclus. Het schrijven van het onderzoeksverslag brengt me meestal in een soort flow, waardoor ik dan steeds weer een flink stuk vooruit kan met het onderzoeksverslag, waarna ik met plezier en tevredenheid kan teruglezen wat ik geschreven heb en het ondertussen nog hier en daar wat aanscherp tot ik tevreden ben over het verslag. Kortom beleef ik heel veel plezier aan het doen van onderzoek en het schrijven van een onderzoeksverslag, het enige nadeel is dat ik beperkt wordt door tijdsgebrek, omdat ik een full-time baan heb en ook een privéleven wil onderhouden, w aardoor het onderzoek toch soms minder positieve gevoelens heeft opgeroepen.

Domeinspecifieke kennis, vaardigheden en attitude

Ik had mezelf als doel gesteld om met name didactisch meer kennis op te doen, zodat ik professioneel kan communiceren met andere professionals en een meerwaarde kan vormen in de praktijk. Dit heb ik met dit onderzoek zeker bereikt. Ik heb kennis opgedaan rondom onderzoeksresultaten weergeven in schema’s, over dyslexie en dyslexiezorg en over actuele ontwikkelingen rondom dyslexie. Ik kan nu dus informatie verschaffen, die collega’s waarschijnlijk niet hebben, waardoor ik van meerwaarde kan zijn binnen onze school, daarnaast kan ik met externen professioneel communiceren, omdat ik weet wat de actuele ontwikkelingen zijn rondom dyslexie en ik kennis heb van concepten en procedures. Ik ben dus als professional in zijn geheel gegroeid en ben dus niet alleen tevreden met het resultaat van het onderzoek, maar ook met het effect dat het op mijn persoonlijke ontwikkeling heeft gehad.

Samenvatting

Hoofdstuk 1

In dit hoofdstuk beschrijf ik wie ik ben en hoe ik tot de keuze voor mijn onderzoeksonderwerp gekomen ben. Tevens kijk ik al kort vooruit naar wat er in de overige hoofdstukken van mijn onderzoeksverslag te lezen zal zijn.

Hoofdstuk 2

In hoofdstuk 2 ga ik dieper in op dat ik een product wil neerzetten aan de hand van het onderzoek, dat direct bruikbaar is in de praktijk. Eveneens is te lezen dat het gaat om een SO-locatie (groep 3 tot en met 8) van een cluster IV-school. Er zijn daar nog geen afspraken over wat er gedaan wordt voor leerlingen met een dyslexieverklaring. Dat, afspraken over zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring, is dan ook het gewenste resultaat van dit onderzoek.

Hoofdstuk 3

In dit hoofdstuk wordt de hoofdvraag verduidelijkt, zodat er geen misverstanden kunnen ontstaan over de inhoud van de hoofdvraag. De hoofdvraag sluit aan bij de visie van de school, omdat de school in de visie beschrijft dat ze uit wil aansluiten bij de behoeften van leerlingen voor een optimale ontwikkeling. Tevens wordt beschreven dat de aandacht voor de zorg voor leerlingen met dyslexie niet nieuw is, want landelijk zijn er protocollen ontwikkeld die zowel schrijven over het zorgvuldig begeleiden van leerlingen met ernstige leesproblemen en diagnosticeren van leerlingen met dyslexie, maar ook aandacht besteden aan de zorg na de diagnose. Het is echter zo dat de nadruk momenteel nog ligt op de eerste twee aspecten en er nog maar geringe aandacht is voor de zorg na het verkrijgen van een dyslexieverklaring.

Hoofdstuk 4

In dit hoofdstuk leg ik eerst een verbinding tussen het onderzoek en actuele thema's die tijdens de opleiding aan bod zijn gekomen, zoals inclusie en oplossinggericht werken. Daarna geef ik informatie over wat dyslexie is en wat een PDCA-cyclus is, zodat het onderzoeksverslag te begrijpen is voor elke lezer met een gemiddeld niveau, ongeacht hun achtergrond. Op deze manier wordt er dus gezorgd voor een referentiekader.

Hoofdstuk 5

In dit hoofdstuk worden de deelvragen benoemd:

1. Wat wordt er al gedaan op cluster IV school X locatie Y aan zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring met betrekking tot die dyslexie binnen school X locatie Y?
2. Welke mogelijkheden zijn er voor dyslexiezorg binnen de school?

3. Welke specifieke onderwijsbehoeften met betrekking tot dyslexie hebben leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y?
4. In hoeverre worden aanpassingen voor leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y uitvoerbaar geacht door de leerkrachten en de locatieleider?

Tevens is te lezen hoe er vanuit de document- en literatuurstudie gekomen wordt tot vragenlijsten en een interview en dit alles wordt verwerkt tot een schema van waaruit het implementatieplan geschreven kan worden.

Hoofdstuk 6

Ik beschrijf dat ik in het implementatieplan de items waar veel behoefte aan is en goed uitvoerbaar worden geacht zal opnemen, namelijk:
1.1 Afspraken over hulp,
3 extra tijd,
3 Hulpmiddelen voor minder spellingfouten,
4.1 school informeert ouders over dyslexie,
4.1 leerkrachten onderling ondersteunen en
4.2 leerkrachten krijgen ondersteuning van specialist.
En dat ik daar in mijn implementatieplan het item “1.2 afspraken vastleggen” aan toe heb gevoegd, omdat mij dit noodzakelijk lijkt voor duidelijkheid over zorg.

Hoofdstuk 7

Ik ben tevreden over hoe de aanpak van het onderzoek heeft geleid tot een bruikbaar eindresultaat, namelijk het implementatieplan in de vorm van een PDCA-cyclus voor het schooljaar 2011-2012.
Het onderzoeken was niet nieuw voor mij, omdat ik in de twee voorgaande schooljaren voor de Master SEN gedragsspecialist een onderzoek heb uitgevoerd, maar wat ik wel heel bewust heb geleerd bij het vormgeven van het verslag van dit onderzoek is het overzichtelijk weergeven van de resultaten in schema’s. Ook heb ik meer kennis opgedaan met betrekking tot dyslexie en de bijbehorende zorg, waardoor ik hierover op een professioneel niveau kan communiceren en van meerwaarde kan zijn in de praktijk.

Literatuur

Booth, T. & Ainscow, M. (2009). *Index voor Inclusie: werken aan leren en participeren op school.* Utrecht: Perspectief.

Clijsen, A. (2007). *Handreiking 1-zorgroute voor leerkrachten en intern begeleiders in het primair onderwijs.* :WSNS plus

Leij van der, A. (2003). *Leesproblemen en dyslexie: Beschrijving, verklaring en aanpak.* Rotterdam: Lemniscaat, 2e gewijzigde druk.

Pameijer, N. & Beukering van, T. (2007). *Handelingsgerichte diagnostiek: een praktijkmodel voor diagnostiek en advisering bij onderwijsproblemen.* Leuven (B): Acco. Volledig herwerkte uitgave, 4e druk.

Visser, C. (2009). *Doen wat werkt: Oplossingsgericht werken, coachen en managen.* Culemborg: van Duuren media B.V.. Herziene editie, 2e druk.

Vries de, P. (2007). *Ouders in de school*. Amersfoort: CPS Uitgeverij.

Wentink, H. & Oorschot van, N. (2010). *Met lezen aan de slag in cluster 4; Een katern bij de protocollen leesproblemen en dyslexie.* 's-Hertogenbosch: Masterplan Dyslexie.

Websites:

http://www.steunpuntdyslexie.nl/dyslexie-op-school/aanpassingen-en-hulpmiddelen (23-02-2011)

http://www.steunpuntdyslexie.nl/dyslexie-in-de-zorg/behandeling (23-02-2011)

Bijlage 1: criteria Commissie van Indicatie Cluster IV

Cluster 4

Cluster	Wijziging	Toelichting
Cluster 4	**Artikel 11: toevoeging van een lid :** **3.** Indien het de toelaatbaarheid van een jongere afkomstig uit een justitiële jeugdinrichting betreft en deze jongere toelaatbaar is op grond van artikel 23, derde lid, ziet het oordeel van de CvI, in afwijzing van het eerste lid op een periode van één schooljaar aansluitend op de periode dat deze jongere in een justitiële jeugdinrichting heeft gezeten. Indien het oordeel in de loop van een schooljaar wordt gegeven, wordt de periode tot de eerste dag van het eerstvolgende schooljaar toegevoegd aan de bovenbedoelde periode van één jaar.	Deze regeling geldt niet alleen voor jongeren afkomstig uit een gesloten justitiële jeugdinrichting (JJI) , maar ook voor jongeren uit een gesloten jeugdinrichting (jeugdzorg+). De wijziging betekent dat deze groep jongeren bij het verlaten van de school een indicatie voor 1 jaar krijgen, aansluitend op de periode dat de jongeren in een gesloten jeugdinrichting heeft gezeten. Deze indicatie wordt afgegeven door de CvI op basis van het inschrijvingsbewijs van de school. Als de indicatie gedurende het schooljaar wordt afgegeven blijft deze geldig tot 1 jaar erna + de periode tot de eerste dag van het eerstvolgende schooljaar. Indien de ouders van de jongere uit beeld zijn, kan de voogd of de verzorger van de jongere dit bewijs overleggen. Bij de aanmelding bij de CvI moet ook een aanmeldingsformulier gevoegd worden. Dit kan een beperkt aanmeldingsformulier zijn, met in ieder geval NAW gegevens van de leerling en gegevens van contactpersonen.
Cluster 4	**Artikel 13. Beperkingen in de onderwijsparticipatie.** **Dit artikel is als volgt gewijzigd:** **g**. het ontbreken van *algemene voorwaarden wat betreft het leer- of werkgedrag van de leerling** blijkend uit gegevens van een psychodiagnostisch onderzoek niet ouder dan een jaar en uit het onderwijskundig rapport zodanig dat er sprake is van: 1. ernstige tekortkomingen in verband met het gedrag op het gebied van het leer- en taakgedrag zoals werkhouding, taakgerichtheid, aandacht en motivatie; 2. ernstige problemen in de interactie met het onderwijsgevend personeel; of 3. ernstig storend gedrag in het onderwijsleerproces van medeleerlingen, waarbij de genoemde problemen manifest zijn gedurende tenminste een jaar, zich niet beperken tot een bepaalde situatie en weinig of niet worden beïnvloed door op de problemen gerichte aanpak en afspraken,	De belangrijkste wijziging betreft dat het nu gaat om **zowel** een onderwijskundig rapport **als** een psychodiagnostisch onderzoek. ** Richtlijn voor de psychodiagnostische onderbouwing van onder g. genoemde algemene voorwaarden voor leer-of werkgedrag:* Bij eerste indicatie: Diagnostische rapportage door een diagnostisch geschoold orthopedagoog/psycholoog, (bij voorkeur geregistreerd gezondheidszorgpsycholoog Wet BIG/Orthopedagoog-Generalist NVO/Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP) op basis van minimaal één van de, door de COTAN als voldoende beoordeelde, testinstrumenten zoals beschreven in "indicatiestelling speciaal onderwijs en leerlinggebonden financiering, condities en instrumentarium", Resing e.a..** Dit kan een meer algemene vragenlijst betreffen zoals b.v. de TRF of een, meer op de specifieke

	of ↓	beperking gericht instrument zoals b.v. de vragenlijst voor angst (VAK). Het regulier onderwijs dient zorg te dragen voor het aanleveren van deze diagnostische onderbouwing. De diagnostische rapportage mag niet ouder zijn dan een jaar. De diagnostische rapportage moet dus een heldere onderbouwing vormen van de ontbrekende voorwaarden voor leer- of werkgedrag, die in het onderwijskundig rapport worden beschreven. <u>Bij herindicatie:</u> Zie artikel 27, sub 3: De verklaring waaruit een beperking in de onderwijsparticipatie blijkt als bedoeld in artikel 13, en waaruit blijkt dat de zorg ontoereikend is, kan in de gevallen, bedoeld in het eerste en tweede lid (bij evident stabiel kindkenmerk), bestaan uit de evaluatie van het handelingsplan zoals bedoeld in artikel 41a van de wet, samen met het rapport waarin de commissie voor de begeleiding of de reguliere school met de ambulante begeleider de beperking in de onderwijsparticipatie vaststelt en de zorg die de leerling nodig heeft om aan het onderwijs deel te kunnen nemen beschrijft. Of er sprake is van een evident stabiel kindkenmerk moet blijken uit een verklaring van een gedragsdeskundige (bij ASS) of herhalingsonderzoek t.b.v. het stoorniscriterium (bij andere stoornissen). De evaluatie van het handelingsplan is dus een belangrijk document voor de CvI om tot een beoordeling te komen van de extra begeleiding en ondersteuning die nodig is om de algemene voorwaarden wat betreft leer- en werkgedrag te optimaliseren. --- ** Ad 1: Schobl-r, VISEON, SVL, AVL voor motivatie, taakgerichtheid en werkhouding; VAK, CBSK, PMT-k, SSAT, VSV voor competentiebeleving en faalangst; ADHD vragenlijst, VvGK, TRF, YSR, VSV voor aandachtstekort en impulsiviteit, ndt-SEF-2005, DVL. Ad 2: VvGK, TRF , NPV-j Ad 3: SEV, TRF, VvGK, BDHI-Dutch
	h. extreem agressief gedrag of extreem impulsief gedrag bij de leerling die voor cluster 4 wordt	

	aangemeld, waarbij op basis van psychodiagnostisch onderzoek blijkt dat de leerling een gevaar voor zichzelf of voor anderen is, of extreem fysiek of extreem verbaal agressief gedrag vertoont, waarbij dit gedrag zich niet beperkt tot een bepaalde situatie en weinig of niet wordt beïnvloed door op de problemen gerichte aanpak en afspraken.	
Cluster 4	**Artikel 23 is als volgt gewijzigd:** **1**. een leerling is toelaatbaar tot cluster 4 indien: a. (*identiek aan de oorspronkelijke tekst)* b. de stoornis, bedoeld onder a. zich manifesteert op school, en thuis of vrije tijdsbesteding waarbij gerichte hulpverlening is verleend of wordt verleend door een voorziening als Jeugdhulpverlening, Jeugd-GGZ, of hulp door een kinderpsychiatrische voorziening of Jeugdbescherming. c. sprake van een beperking in de onderwijsparticipatie die blijkt uit twee in dit onderdeel bedoelde subonderdelen: 1. leerachterstanden als bedoeld in artikel 13, onder a. die niet toe te schrijven zijn aan een beperkt niveau van cognitief functioneren; 2. ernstige tekortkomingen i.v.m. het gedrag als bedoeld in artikel 13 onder g., sub 1.; 3. ernstige problemen in de interactie met het onderwijsgevend personeel als bedoeld in artikel 13, onder g. sub 2.; 4. ernstig storend gedrag in het onderwijs leerproces van medeleerlingen als bedoeld in artikel 13, onder g. sub 3.; of 5. extreem agressief gedrag of extreem impulsief gedrag als bedoeld in artikel 13 onder h.** en d. de zorg onvoldoende effect heeft gesorteerd of zal kunnen sorteren en de ondersteuning deelname aan het regulier onderwijs niet mogelijk maakt.	**De toelichting die hieronder staat komt uit Het Besluit Leerlinggebonden Financiering** ad 1: (zie artikel **13.a**) a. een leerachterstand in het basis onderwijs en bij instroom in de eerste klas van het voortgezet onderwijs, blijkend uit resultaten in het onderwijskundig rapport, zodanig dat de prestaties van de leerling in het basisonderwijs en bij instroom in het voortgezet onderwijs in vergelijking met de prestaties van leerlingen van de overeenkomstige didactische leeftijdsgroep, behoren tot de 10 procent zwakst presterende leerlingen op twee van de drie volgende terreinen: 1°. voor groep 1 en 2 voorbereidend lezen, spellen en rekenen; 2°. voor groep 3 tot en met groep 8 rekenen, technisch lezen of spellen, en begrijpend lezen; en 3°. bij de instroom in het voortgezet onderwijs rekenen, technisch lezen of spellen, en begrijpend lezen. ad 5: o.b.v. psychodiagnostisch onderzoek dat betrekking heeft op het stoorniscriterium.
	2. Een leerling is tevens toelaatbaar tot cluster 4, indien: a. er sprake is van ernstige gedragsproblemen	

die zich manifesteren op school, en thuis of vrije tijdsbesteding waarbij gerichte hulpverlening is verleend of wordt verleend door een voorziening als Jeugdhulpverlening, Jeugd-GGZ, of hulp door een kinderpsychiatrische voorziening of Jeugdbescherming, waarbij uit de resultaten blijkt dat na een half jaar weinig tot geen vooruitgang is geboekt. b. idem lid 1. onderdeel c en d. **3.** Een jongere afkomstig uit een justitiële inrichting is toelaatbaar tot cluster 4, indien de ouders het bewijs van inschrijving bij de school in de justitiële inrichting overleggen aan de Commissie voor de Indicatiestelling.	
WPO artikel 70 b en het WVO artikel 77 b	Indicatieverzoek door bevoegd gezag van de school. De wijzigingswet maakt het tevens mogelijk dat het bevoegd gezag verzoeken tot indicatiestelling van leerlingen voor cluster 4 kan indienen bij de CvI. Het aanvragen kan pas aan de orde zijn wanneer ouders de (ernst van de) problematiek niet (willen) inzien en daardoor het aanvragen van een indicatie voor hun kind weigeren. Voordat het bevoegd gezag een aanvraag indient worden de ouders schriftelijk geïnformeerd over dit voornemen. De ouders hebben tenminste 4 weken om te reageren. Bij het aanmeldingsformulier geeft het bevoegd gezag de reacties weer, ook als de ouders niet van zich hebben laten horen. Het bevoegd gezag zorgt ervoor dat de afgegeven beschikking van de CvI naar de ouders wordt gestuurd. Indien de ouders het oneens zijn met de indicatie die is afgegeven kunnen ze bezwaar maken bij de CvI die het besluit heeft genomen. De beslissing van de school om een indicatie aan te vragen voor de leerling, staat niet open voor bezwaar.

Index voor Inclusie

Deel 4 – Overzichten en vragenlijsten

Vragenlijst 1 – Indicatoren

Kruis aan wat uw relatie tot de school is:

Leerkracht	x	Klassenassistent		Ander personeelslid			
Leerling		Ouder/verzorger		Bestuurder		Directie	

Anders (omschrijf kort):

Kruis het vakje aan om uw mening aan te geven:

Dimensie A Creëren van inclusieve CULTUUR

		Mee eens	Soms wel/niet	Niet mee eens	Meer info nodig
A1.1	Iedereen is van harte welkom.			x	
A1.2	Leerlingen helpen elkaar.		x		
A1.3	Personeel werkt samen.	x			
A1.4	Personeel en leerlingen behandelen elkaar met respect.		x		
A1.5	Er is partnerschap tussen personeel en ouders/verzorgers.		x		
A1.6	Personeel en bestuurders werken goed samen.		x		
A1.7	De plaatselijke gemeenschap wordt betrokken bij de school.			x	
A2.1	Er worden hoge verwachtingen gesteld aan alle leerlingen.		x		
A2.2	Personeel, bestuurders, leerlingen, en ouders/verzorgers delen de inclusiegedachte.		x		
A2.3	Leerlingen worden gelijk gewaardeerd.	x			
A2.4	Personeel en leerlingen behandelen elkaar als mens en ook als 'persoon met bepaalde rol of functie'.		x		
A2.5	Personeel streeft er naar barrières bij leren en participeren in alle aspecten van de school weg te werken.	x			
A2.6	De school streeft er naar om alle vormen van discriminatie weg te werken.	x			

Dimensie B Maken van inclusief BELEID

		Mee eens	Soms wel/niet	Niet mee eens	Meer info nodig
B1.1	Benoemingen en promoties van personeel gebeuren eerlijk.		x		
B1.2	Ieder nieuw personeelslid wordt geholpen om zich thuis te voelen in de school.	x			
B1.3	De school streeft er naar om alle leerlingen uit de buurt toe te laten.			x	
B1.4	De school zorgt ervoor dat de gebouwen fysiek toegankelijk zijn voor iedereen.			x	
B1.5	Iedere nieuwe leerling wordt geholpen om zich thuis te voelen in de school.	x			
B1.6	De school organiseert haar groepen op zo'n manier dat iedere leerling gewaardeerd wordt.				x

B2.1	Alle vormen van ondersteuning worden gecoördineerd..				x
B2.2	Bij- en nascholingsactiviteiten van en voor het personeel helpen hen om in te spelen op de diversiteit van leerlingen.	x			
B2.3	Beleid op het gebied van specifieke onderwijsbehoeften is een inclusief beleid.	x			
B2.4	Mogelijkheden, regelingen en afspraken om deelname aan regulier onderwijs te bevorderen, worden gebruikt om de barrières bij leren en participeren te verlagen.				x
B2.5	Ondersteuning voor leerlingen die Nederlands leren als tweede taal en de interne begeleiding worden op elkaar afgestemd.			x	
B2.6	Ondersteunend beleid voor leerlingen met moeilijk interpreteerbaar gedrag gekoppeld aan de ontwikkeling van het onderwijsprogramma en het beleid rond de interne begeleiding.				x
B2.7	De druk om leerlingen om disciplinaire redenen van school te sturen neemt af.				x
B2.8	Barrières om aanwezig te zijn op school worden kleiner.	x			
B2.9	Pesten wordt teruggedrongen.	x			

Dimensie C Ontwikkelen van inclusieve PRAKTIJK

		Mee eens	Soms wel/niet	Niet mee eens	Meer info nodig
C1.1	Lessen worden gepland met het leren van alle leerlingen in gedachten.		x		
C1.2	Lessen stimuleren de participatie van alle leerlingen.		X		
C1.3	Lessen ontwikkelen begrip voor verschillen.	X			
C1.4	Leerlingen worden actief betrokken bij hun eigen leerproces.		X		
C1.5	Leerlingen leren samen.		X		
C1.6	Beoordeling draagt bij tot de prestatie van alle leerlingen.				X
C1.7	Discipline in de klas is gebaseerd op wederzijds respect.		X		
C1.8	Leerkrachten plannen, geven les en evalueren in partnerschap.	X			
C1.9	Klassenassistenten ondersteunen het leren en participeren van alle leerlingen.			X	
C1.10	Huiswerk draagt bij aan het leren van iedereen.	X			
C1.11	Alle leerlingen nemen deel aan activiteiten in de klas.	X			
C2.1	Verschillen tussen leerlingen worden gebruikt als hulpbron bij het leren en onderwijzen.	X			
C2.2	De expertise van het personeel wordt ten volle benut.			X	
C2.3	Het personeel ontwikkelt hulpbronnen om het leren en het participeren te ondersteunen.	X			
C2.4	Hulpbronnen in de omgeving van de school zijn bekend en worden gebruikt.			X	
C2.5	Hulpbronnen van de school worden eerlijk verdeeld ter ondersteuning van de inclusie.				x

Prioriteiten voor ontwikkeling

1	De expertise van het personeel meer effectief benutten.
2	Hulpbronnen in de omgeving van de school zijn volledig bekend en gebruikt.
3	Klassenassistenten ondersteunen het leren en participeren van alle leerlingen.
4	Het gebouw moet fysiek toegankelijk zijn voor iedereen.
5	De plaatselijke gemeenschap wordt betrokken bij de school.

Bijlage 3

Categorie 1: Procedureel	Categorie 2: Emotionele hulp en begeleiding	Categorie 3: Didactische hulp en begeleiding	Categorie 4: Begeleiding van de betrokkenen
- Dyslexieonder-zoek en dossiervorming door logopediste. - Handelingsplan maken m.b.t. dyslexie door logopediste.		- Extra verlengde instructie voor spelling en taal. - RALFI-lezen met de stagiaire. - Geregeld spellingregels printen voor de leerling. - Meer tijd om teksten te lezen. - Opdrachten inkorten. - Toetsen voorlezen. - Meer tijd voor toetsen. - Aangepaste normering spelling - Leesbegeleiding door logopediste. - Teksten uitvergroten. - Spellingfouten alleen bij het vak spelling meetellen.	

Bijlage 4

handelingsadvies	literatuur Van der Leij (2003)	Website steunpunt dyslexie	Dyslexie protocol -len	Handboek WSNS Westelijke mijnstreek	Dyslexieverklar in-gen
Categorie 1: procedureel					
Dyslexiepas of –kaart met afspraken		X			
Bespreken verwachtingen m.b.t. hulp				X	X
Goede dossiervorming		X		X	
Categorie 2: emotionele hulp en begeleiding					
Stimuleren motivatie	X	X			X
Activering van het leergedrag door bijv. succeservaringen	X				X
Zelfvertrouwen sterken	X			X	X
Accepteren van dyslexie en ermee om leren gaan.					X
dyslexiecoach				X	
Categorie 3: didactische hulp en begeleiding					
Begeleiding op zorgniveau 1,2,3.					
Herhaling of uitbreiding instructie			X		X
Begeleide inoefening	X				
Extra begeleiding lezen en schrijven		X	X		X
Remediëren deelvaardigheden (in de klas/leesspecialist/extern deskundige)	X	X	X	X	X
Aanleren compensatiestrategieën voor talen					X
Extra hulp/ondersteuning bij stellen		X	X		X
Feedback op leerproces geven					X
Compenserende en dispenserende maatregelen					
Extra lestijd/tijd voor taken/toetsen	X	X	X	X	X
Begrijpend leestoetsen auditief		X	X		X

Bijlage 4

Luisterversie van boeken		X	X	X	X
Maatje dat de tekst voorleest				X	X
Entree- en eindtoets op cd		X	X		X
Mondeling overhoren	X	X	X		X
daisyspeler	X	X	X	X	X
Tevoren teksten voorbereiden/preteaching				X	X
Leestaak/schrijftaak verlichten: Minder pagina's of aangepaste teksten zaakvakken		X	X	x	X
Aantal oefeningen beperken		X	X	X	X
Boeken passend bij interesse maar aangepast leesniveau		X	X	X	
Kopieën dictaten, oefeningen en bordschema's					X
Extra tussentijdse toetsen over kleine gedeeltes van stof					X
Werk door een klasgenoot laten corrigeren		X	X		
Spellingfouten negeren, mits klankzuiver geschreven		X	X		
Gedifferentieerde beoordeling van dictees		X	X		
Zo min mogelijk overschrijfwerk					X
Geen dictees waarvan duidelijk is dat er veel fouten gemaakt gaan worden.		X	X		
woordenboek		X	X		
Spellingregelkaart/rekentafel-kaart		X	X	X	X
Vergrotende kopieën				X	
Readingpen				X	X
Tekstverwerker met spellingcontrole	X	X	X		X
Gebruik laptop bij toetsen					X
Compenserende software (Sprint/Kurzweil 3000)			X	X	X

Bijlage 5:
schema behoeften leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y (deelvraag 3)

Items	Leerlingen (6)			Ouders (5)	Leerkrachten (4)	coördinator
Categorie 1: procedureel						
1.1 Afspraken over hulp	1	1	4	9,4	9,5	10
1.2 vastleggen afspraken	2	1	3	9,4	9,3	10
Categorie 2: Emotionele hulp en begeleiding						
2.1 emotionele ondersteuning	3	2	1	9,4	7,8	10
Categorie 3: didactische hulp en begeleiding						
Meer instructie	1	4	1	8,8	9	10
Remedial Teacher/ leesspe-cialist	2	2	2	9,2	9,8	10
Extra tijd	1	4	1	9,6	9,5	10
Verlichten taken	1	3	2	4,6	8,3	10
Audio-opnamen methodes/lessen /toetsen	3	1	2	8,4	7,8	8
Voorlezen teksten en opdrachten	1	3	2	8,4	8,3	10
Thuis teksten voorbereiden	4	0	2	8,2	7,5	8
Spellingfouten alleen bij spelling meetellen	0	2	4	6,8	9	8
Beoordeling van vak spelling aanpassen	2	1	3	7,6	8,3	6
Hulpmiddelen voor minder spellingfouten	2	2	2	9,2	9,3	10
Mondeling overhoren	1	2	3	7,8	8	10
Afdrukken/kopi e-en dictaten en bordschema’s	4	0	2	8,6	8,8	10
Laptop voor toetsen	1	1	4	7,4	6	10

Bijlage 5:
schema behoeften leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y (deelvraag 3)

Readingpen	2	1	3	7,4	7	6
Daisy-speler	n.	v.	t.	7,6	8	8
Schrijfprogramma op computer	2	0	4	8,6	8,3	7
Categorie 4: begeleiding van de betrokkenen						
4.1 school informeert ouders over dyslexie	n.v.t.			9,2	n.v.t.	n.v.t.
4.1 leerkrachten onderling ondersteunen	n.v.t.			n.v.t.	8,8	10
4.2 leerkrachten krijgen ondersteuning van specialist	n.v.t.			n.v.t.	9	10

Kolom 2: cijfers geven het aantal keren weer, dat een bepaalde smiley gescoord is. = helemaal niet belangrijk, = misschien of een beetje belangrijk en = erg belangrijk.

Kolom 3: cijfers geven een gemiddelde weer van wat ouders gescoord hebben per item op een tienpuntsschaal. Lopend van 1 = helemaal niet belangrijk tot 10 = erg belangrijk. De gemiddeldes zijn afgerond op één cijfer achter de komma.

Kolom 4: cijfers geven een gemiddelde weer van wat leerkrachten gescoord hebben per item op een tienpuntsschaal. Lopend van 1 = helemaal niet belangrijk tot 10 = erg belangrijk. De gemiddeldes zijn afgerond op één cijfer achter de komma.

Kolom 5: cijfers geven weer wat de afdelingscoördinator gescoord heeft per item op een tienpuntsschaal. Lopend van 1 = helemaal niet belangrijk tot 10 = erg belangrijk.

Bijlage 6:
schema mogelijkheden tot ondersteuning van leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y. (deelvraag 4)

Items	Leerkrachten (4)			coördinator	
	0	1	2		Reden voor evt. afwijzing
Categorie 1: procedureel					
1.1 Afspraken over hulp	0	0	4	2	
1.2 vastleggen afspraken	0	2	2	2	
Categorie 2: Emotionele hulp en begeleiding				2	
2.1 emotionele ondersteuning	0	4	0	2	
Categorie 3: didactische hulp en begeleiding					
Meer instructie	0	3	1	2	
Remedial Teacher/ leesspe-cialist	0	0	4	1	middelenargument
Extra tijd	0	1	3	2	
Verlichten taken	0	1	3	2	
Audio-opnamen methodes/lessen / toetsen	0	3	1	1	middelenargument
Voorlezen teksten en opdrachten	0	3	1	2	
Thuis teksten voorbereiden	0	2	2	1	middelenargument
Spellingfouten alleen bij spelling meetellen	0	1	3	2	
Beoordeling van vak spelling aanpassen	0	0	4	2	
Hulpmiddelen voor minder spellingfouten	0	0	4	2	
Mondeling overhoren	0	3	1	2	
Afdrukken/kopie-en dictaten en bordschema’s	0	1	3	2	
Laptop voor	2	2	0	2	

Bijlage 6:
schema mogelijkheden tot ondersteuning van leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y. (deelvraag 4)

toetsen					
Readingpen	2	2	0	1	Persoonlijk argument
Daisy-speler	0	1	3	1	middelenargument
Schrijfprogramma op computer	0	2	2	1	middelenargument
Categorie 4: begeleiding van de betrokkenen					
4.1 school informeert ouders over dyslexie				n.v.t.	
4.1 leerkrachten onderling ondersteunen	0	0	4	2	
4.2 leerkrachten krijgen ondersteuning van specialist	0	0	4	2	

Kolom 2: In de tweede kolom is per item aangegeven hoeveel leerkrachten gekozen hebben voor 0 = niet realiseerbaar, 1 = misschien realiseerbaar en 2 = zeker realiseerbaar.
Kolom 3, deel 1: In deze kolom staat per item welke keuze de afdelingscoördinator heeft gemaakt voor 0 = niet realiseerbaar, 1 = misschien realiseerbaar en 2 = zeker realiseerbaar.
Kolom 3, deel 2: In deze kolom staat het soort argument dat de afdelingscoördinator gegeven heeft , als ze gekozen heeft voor 0 = niet realiseerbaar of 1 = misschien realiseerbaar. De soorten argumenten zijn visieargument, middelenargument, persoonlijk argument of anders.

Bijlage 7: planning onderzoeksmethoden per deelvraag

Naam student: Katinka Dormans
Begeleider: C. Vandalon
Onderzoeksvraag: Welke zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring en plan van aanpak past het beste bij SO cluster IV school X locatie Y?

Deelvragen	Doelgroep / werkwijze	Methode triangulatie	Bronnen triangulatie	Tijdpad DATA VERZAMELING DATA-ANALYSE
1. Wat wordt er al gedaan op cluster IV school X locatie Y aan zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring met betrekking tot dyslexie binnen de klas?	Zorg door leerkrachten en intern deskundigen voor leerlingen in groep 4 – 8 binnen cluster IV school X locatie Y.	- vragenlijst - Interview	- leerkrachten - coördinator - intern deskundige leesspecialist/ logopedist -	Dataverzameling maart Data-analyse april 2011
2. Welke mogelijkheden zijn er voor dyslexiezorg binnen de school?	Groep 4-8 binnen cluster IV school X locatie Y.	- Documentstudie - literatuurstudie	- dyslexieverklaringen - literatuur	Dataverzameling maart Data-analyse april 2011
3. Welke specifieke onderwijsbehoeften met betrekking tot dyslexie hebben leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y?	Leerlingen met een dyslexieverklaring in groep 4 – 8 binnen cluster IV school X locatie Y.	- vragenlijsten - interview	- leerlingen - ouders - leerkrachten - afdelingscoördinator	Dataverzameling maart Data-analyse april 2011
4. In hoeverre worden aanpassingen voor leerlingen met een dyslexieverklaring op school X locatie Y uitvoerbaar geacht door de leerkrachten en de locatieleider?	Leerlingen met een dyslexieverklaring in groep 4 – 8 binnen cluster IV school X locatie Y.	- vragenlijst - interview	- leerlingen - ouders - leerkrachten - afdelingscoördinator	Dataverzameling maart Data-analyse april 2011

Bijlage 8 vragenlijsten

Beste leerkracht,

Graag wil ik u vragen om mee te werken aan een onderzoek naar dyslexiezorg binnen uw school, door het invullen van deze vragenlijst.
Het doel van de vragenlijst is om te inventariseren wat er al gedaan wordt voor leerlingen met een dyslexieverklaring en om de behoefte aan hulp en ondersteuning van de leerkrachten en leerlingen, bij de omgang met dyslexie, in beeld te brengen. Zodat de school actie kan ondernemen om de zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring te verbeteren.
De resultaten hiervan kunt u terugvinden in een onderzoeksverslag met de titel “Een dyslexieverklaring en dan? Een onderzoek naar de afstemming van de zorg op de behoeften van leerlingen met een dyslexieverklaring en hun leerkrachten en ouders.” dat te vinden zal zijn in de orthotheek van de school vanaf september 2011.

Bijlage 8 vragenlijsten

Vragenlijst Leerkrachten

	4	5	6	7	8
Aan welke groep geeft u les?	O	O	O	O	O

Hoeveel leerlingen zitten in uw klas? …..

Hoeveel leerlingen hebben een dyslexieverklaring? …..

Bij hoeveel leerlingen vermoedt u dyslexie? ……

Wat doet u in uw klas extra voor leerlingen met een dyslexieverklaring? ……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

De vragenlijst gaat verder op de volgende bladzijde.

Wat wordt er daarnaast nog binnen uw school gedaan voor leerlingen met een dyslexieverklaring?

……

……

……

……

……

……

……

……

……

De vragenlijst gaat verder op de volgende bladzijde.

Bijlage 8 vragenlijsten

Kunt u van de volgende stellingen en vragen aangeven hoe u hierover denkt op dit moment? Er is een schaalverdeling van 1 tot en met 10 gebruikt, waarbij 1 helemaal niet belangrijk aangeeft en oploopt tot 10 heel erg belangrijk.

Daarachter staan tussen haakjes de nummers 0 tot en met 2. Met deze cijfers kunt u aangeven in welke mate u de hulp in uw klas of op uw school realiseerbaar vindt. 0 = niet realiseerbaar, 1 = misschien realiseerbaar en 2 = zeker realiseerbaar.

Omcirkel uw keuzes.

1.1 Het is belangrijk dat er duidelijke afspraken gemaakt worden rondom de hulp voor een leerling met dyslexie. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

1.2 Het is belangrijk dat afspraken vastgelegd worden samen met leerlingen, ouders en intern begeleider. (bijv. dyslexiekaart) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

2.1 Het is belangrijk dat een leerling gerichte emotionele begeleiding krijgt voor acceptatie van zijn dyslexie, motivatie en zelfvertrouwen. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

3.1. Hoe belangrijk vindt u de volgende onderdelen voor een leerling met dyslexie?

Herhaling of uitbreiding van de instructie in de klas 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Inschakelen van Remedial Teacher/leesspecialist
voor remediëren 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Extra tijd geven voor (lees)taken 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Verlichten van taken (minder opdrachten) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Audio-opnamen bij methodes, boeken en toetsen 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Voorlezen van teksten en opdrachten 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Thuis voorbereiden van teksten 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Spellingfouten alleen bij spelling laten meetellen 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Beoordeling van het vak spelling aanpassen 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Hulpmiddelen die leiden tot minder spellingfouten,
zoals woordenboek en spellingregelkaart. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Mondeling overhoren voor bepaalde onderdelen,
bijvoorbeeld topografie of Engelse woordjes 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Kopieën/afdrukken aanbieden van dictaten,
oefeningen en bordschema’s 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

De vragenlijst gaat veder op de volgende bladzijde.

Bijlage 8 vragenlijsten

Gebruik van laptop bij toetsen 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Gebruik ReadingPen (pen leest woorden voor) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Gebruik Daisy-speler (audio-opnamen van methode) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Gebruik aangepaste tekstverwerker op de computer/laptop (Kurzweil/Sprint/Dragon*) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

4.1.Het is belangrijk dat leerkrachten met elkaar bespreken hoe ze zorg bieden in hun klas voor leerlingen met een dyslexieverklaring 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

4.2 Het is belangrijk dat leerkrachten begeleiding en hulp krijgen van een Remedial Teacher**/leesspecialist/intern begeleider met betrekking tot het bieden van zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring in de klas. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)

Bedankt voor uw tijd en moeite. De regels hieronder dienen voor opmerkingen die u eventueel nog kwijt wilt.

……

……

……

……

……

……

……

……

*Dragon is een spraakherkenningprogramma. Gesproken taal wordt omgezet geschreven taal in een tekstverwerker op de computer.

** Een Remedial Teacher geeft specifieke training aan kinderen met leerproblemen en kan leerkrachten adviezen geven met betrekking tot het omgaan met leerproblemen bij kinderen.

Bijlage 8 vragenlijsten

Beste leerkracht,

Graag wil ik u vragen om mee te werken aan een onderzoek naar dyslexiezorg binnen de school van uw kind, door het invullen van deze vragenlijst.
Het doel van de vragenlijst is om de behoefte aan hulp en ondersteuning van de leerlingen en hun ouders, bij de omgang met dyslexie, in beeld te brengen. Zodat de school actie kan ondernemen om de zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring te verbeteren.
Aan u de vraag om deze vragenlijst voor te leggen aan de leerlingen met dyslexie in uw klas en aan hun uit te leggen dat we graag willen weten wat zij belangrijk vinden voor leerlingen met dyslexie op school. Indien nodig kunt u de vragenlijst voorlezen, maar ik wil u nadrukkelijk vragen om de keuze van de leerlingen niet te beïnvloeden door neutraal te blijven en uw mening niet te benoemen.
De resultaten hiervan kunt u terugvinden in een onderzoeksverslag met de titel “Een dyslexieverklaring en dan? Een onderzoek naar de afstemming van de zorg op de behoeften van leerlingen met een dyslexieverklaring en hun leerkrachten en ouders.” dat te vinden zal zijn in de orthotheek van de school vanaf september 2011.

Bijlage 8 vragenlijsten

Vragenlijst leerlingen

	4	5	6	7	8
In welke groep zit je?	O	O	O	O	O

Wat doet je meester of juf om jou te helpen met je dyslexie?

……

……

……

……

……

……

Is er nog een andere meester of juf die jou helpt met leren lezen of bij spelling? O Ja O Nee

Hoe heet die?

……

Bij de volgende vragen mag je je mening geven.

= helemaal niet belangrijk

= misschien of een beetje belangrijk

= erg belangrijk

Zet een cirkel om het antwoord.

1.1 Het is belangrijk dat er met je wordt afgesproken

welke hulp je krijgt voor je dyslexie

1.2 Het is belangrijk dat die afspraken worden opgeschreven.

2.1 Het is belangrijk dat je geholpen wordt bij het leuker vinden

van leren en niet verdrietig zijn om je dyslexie.

3.1. Hoe belangrijk vind jij de volgende hulp?

Extra uitleg door de meester of juf.

Extra hulp bij leren van lezen of spelling van een aparte juf of meester.

Bijlage 8 vragenlijsten

Meer tijd krijgen voor opdrachten of om teksten te lezen.

Minder opdrachten hoeven te maken dan je klasgenoten.

Tekst van leerboeken, leesboeken en toetsen op cd luisteren.

Als teksten en opdrachten worden voorgelezen.

Dat je lange teksten thuis door mag lezen voor de les gedaan wordt.

Dat het niet erg is als je woorden verkeerd schrijft bij andere vakken dan spelling.

Als de meester of juf minder streng punten geeft voor spellingdictees .

Altijd een woordenboek en een kaart met regels voor spelling mogen gebruiken.

Als de meester of juf de vragen stelt en je het antwoord niet hoeft op te schrijven.

Als de meester of juf voor je uitprint wat er op het bord is geschreven.

Als je een laptop mag gebruiken bij toetsen.

Als je een pen krijgt die woorden voorleest.

Een schrijfprogramma op de computer die voorleest wat je schrijft en woorden voor je verbetert.

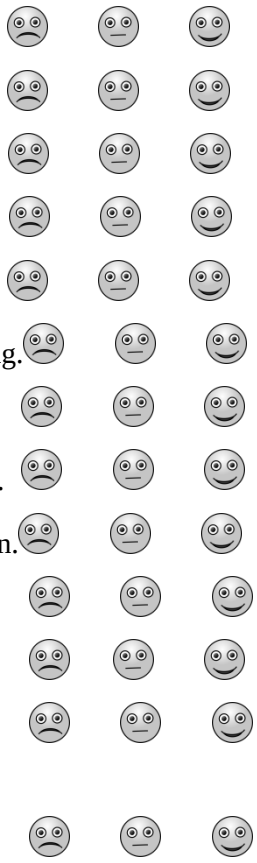

Bijlage 8 vragenlijsten

Bedankt dat je de vragen hebt beantwoord. Als je nog iets wil zeggen dan kun je dat hieronder opschrijven of de meester of juf vragen om dit hier voor je op te schrijven.

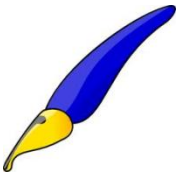

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

Bijlage 8 vragenlijsten

Beste ouder/verzorger,

Graag wil ik u vragen om mee te werken aan een onderzoek naar dyslexiezorg binnen de school van uw kind, door het invullen van deze vragenlijst.
Het doel van de vragenlijst is om de behoefte aan hulp en ondersteuning van de leerlingen en hun ouders, bij de omgang met dyslexie, in beeld te brengen. Zodat de school actie kan ondernemen om de zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring te verbeteren.
De resultaten hiervan kunt u terugvinden in een onderzoeksverslag met de titel “Een dyslexieverklaring en dan? Een onderzoek naar de afstemming van de zorg op de behoeften van leerlingen met een dyslexieverklaring en hun leerkrachten.” dat te vinden zal zijn in de orthotheek van de school vanaf september 2011.

Bijlage 8 vragenlijsten

Vragenlijst Ouders/Verzorgers

	4	5	6	7	8
In welke groep zit uw kind?	O	O	O	O	O

Wat wordt er, voor zover u weet, voor uw kind gedaan op school met betrekking tot dyslexie?

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Kunt u van de volgende stellingen en vragen aangeven hoe u hierover denkt op dit moment?
Er is een schaalverdeling van 1 tot en met 10 gebruikt, waarbij 1 helemaal niet belangrijk aangeeft en oploopt tot 10 heel erg belangrijk. Omcirkel uw keuzes.

1.1 Het is belangrijk dat er duidelijke afspraken gemaakt worden rondom de hulp voor een leerling met dyslexie. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1.2 Het is belangrijk dat afspraken vastgelegd worden samen met leerlingen, ouders en intern begeleider. (bijv. dyslexiekaart) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

2.1 Het is belangrijk dat een leerling gerichte emotionele begeleiding krijgt voor acceptatie van zijn dyslexie, motivatie en zelfvertrouwen. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

De vragenlijst gaat veder op de volgende bladzijde.

Bijlage 8 vragenlijsten

3.1. Hoe belangrijk vindt u de volgende hulp en ondersteuning voor een leerling met dyslexie?

Extra uitleg door de leerkracht in de klas.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Inschakelen van Remedial Teacher/leesspecialist om te leren aan de leerling wat in de klas niet lukt om te leren.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Extra tijd geven om opdrachten en teksten te lezen en te maken.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Minder opdrachten laten maken dan klasgenoten.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Gesproken versie op cd van methodes, boeken en toetsen.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Voorlezen van teksten en opdrachten.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Thuis voorbereiden/doorlezen van teksten bij lessen.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Spellingfouten alleen bij het vak spelling laten meetellen.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Minder streng beoordelen voor het vak spelling .	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Hulpmiddelen gebruiken die leiden tot minder spellingfouten, zoals woordenboek en kaart met regels voor spelling.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Mondeling overhoren voor bepaalde onderdelen, bijvoorbeeld topografie of Engelse woordjes.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Kopieën/afdrukken aanbieden van aantekeningen, oefeningen en bordschema's.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Gebruik van laptop bij toetsen	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Gebruik ReadingPen (pen leest woorden voor)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Gebruik Daisy-speler (gesproken versie van methode op cd)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Gebruik aangepaste tekstverwerker (zoals Word) op de computer/laptop (Kurzweil/Sprint/Dragon*)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

*Dragon is een spraakherkenningprogramma. Gesproken taal wordt omgezet geschreven taal in een tekstverwerker op de computer.

** Een Remedial Teacher geeft specifieke training aan kinderen met leerproblemen en kan leerkrachten adviezen geven met betrekking tot het omgaan met leerproblemen bij kinderen.

4.1.Het is belangrijk dat ouders informatie krijgen over dyslexie van school. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

De vragenlijst gaat veder op de volgende bladzijde.

Bijlage 8 vragenlijsten

Bedankt voor uw tijd en moeite. De regels hieronder dienen voor opmerkingen die u eventueel nog kwijt wilt.

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

Bijlage 9 interview afdelingscoördinator

Interview afdelingscoördinator

Wat wordt er binnen uw school gedaan voor leerlingen met een dyslexieverklaring?

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

Kunt u van de volgende stellingen en vragen aangeven hoe u hierover denkt op dit moment? Er is een schaalverdeling van 1 tot en met 10 gebruikt, waarbij 1 helemaal niet belangrijk aangeeft en oploopt tot 10 heel erg belangrijk.
Daarachter staan tussen haakjes de nummers 0 tot en met 2. Met deze cijfers kunt u aangeven in welke mate u de hulp op locatie Y van school X zou kunnen realiseren. 0 = niet realiseerbaar, 1 = misschien realiseerbaar en 2 = zeker realiseerbaar. Omcirkel uw keuzes. Als u kiest voor 0 of 1, dan kunt u uitleg geven waarom iets moeilijk of niet realiseerbaar is.

1.1 Het is belangrijk dat er duidelijke afspraken gemaakt worden rondom de hulp voor een leerling met dyslexie. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..
1.2 Het is belangrijk dat afspraken vastgelegd worden samen met leerlingen, ouders en intern begeleider. (bijv. dyslexiekaart) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..
2.1 Het is belangrijk dat een leerling gerichte emotionele begeleiding krijgt voor acceptatie van zijn dyslexie, motivatie en zelfvertrouwen. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Bijlage 9 interview afdelingscoördinator

3.1. Hoe belangrijk vindt u de volgende onderdelen voor een leerling met dyslexie?

Herhaling of uitbreiding van de instructie in de klas 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Inschakelen van Remedial Teacher/leesspecialist
voor remediëren 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Extra tijd geven voor (lees)taken 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Verlichten van taken (minder opdrachten) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Audio-opnamen bij methodes, boeken en toetsen 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Voorlezen van teksten en opdrachten 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Thuis voorbereiden van teksten 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Spellingfouten alleen bij spelling laten meetellen 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Beoordeling van het vak spelling aanpassen 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Hulpmiddelen die leiden tot minder spellingfouten,
zoals woordenboek en spellingregelkaart. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Mondeling overhoren voor bepaalde onderdelen,
bijvoorbeeld topografie of Engelse woordjes 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Kopieën/afdrukken aanbieden van dictaten,
oefeningen en bordschema’s 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Gebruik van laptop bij toetsen 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Gebruik ReadingPen (pen leest woorden voor) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Bijlage 9 interview afdelingscoördinator

Gebruik Daisy-speler (audio-opnamen van methode)1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..
Gebruik aangepaste tekstverwerker op de
computer/laptop (Kurzweil/Sprint/Dragon*) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..
4.1.Het is belangrijk dat leerkrachten met elkaar bespreken hoe ze zorg bieden in hun klas
voor leerlingen met een dyslexieverklaring 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..
4.2 Het is belangrijk dat leerkrachten begeleiding en hulp krijgen van een Remedial Teacher**/leesspecialist/intern begeleider met betrekking tot het bieden van zorg voor leerlingen met een dyslexieverklaring in de klas. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (0 – 1 – 2)
Dit is moeilijk of niet realiseerbaar
omdat/want……..

Bedankt voor uw tijd en moeite.

*Dragon is een spraakherkenningprogramma. Gesproken taal wordt omgezet geschreven taal in een tekstverwerker op de computer.

** Een Remedial Teacher geeft specifieke training aan kinderen met leerproblemen en kan leerkrachten adviezen geven met betrekking tot het omgaan met leerproblemen bij kinderen.

Bijlage 10:
afstemming behoeften van leerlingen met een dyslexieverklaring op mogelijkheden binnen school X locatie Y (hoofdvraag)

Weinig behoefte & Slecht/redelijk of goed uitvoerbaar	Gemiddelde behoefte & Redelijk uitvoerbaar Gemiddelde behoefte & goed uitvoerbaar Veel behoefte & slecht uitvoerbaar Veel behoefte & Redelijk uitvoerbaar	Veel behoefte & Goed uitvoerbaar
3Audio-opnamen methodes/lessen/toetsen	1.2 vastleggen afspraken	1.1 Afspraken over hulp
3 thuis teksten voorbereiden	2.2 emotionele ondersteuning	3 extra tijd
3 Daisy-speler	3 meer instructie	3 Hulpmiddelen voor minder spellingfouten
	3 remedial teacher/leesspecialist	4.1 school informeert ouders over dyslexie
	3 verlichten taken	4.1 leerkrachten onderling ondersteunen
	3 voorlezen teksten en opdrachten	4.2 leerkrachten krijgen ondersteuning van specialist
	3 Spellingfouten alleen bij spelling meetellen	
	3 Beoordeling van vak spelling aanpassen	
	3 mondeling overhoren	
	3 Afdrukken/kopie-en dictaten en bordschema's	
	3 laptop voor toetsen	
	3 Readingpen	
	3 Schrijfprogramma voor op de computer	

De grijs gearceerde cellen in de middenkolom zijn de items waaraan de behoefte hoog is, maar nog wat problemen voorzien worden in de uitvoering.

Bijlage 11: implementatieplan dyslexiezorg volgens PDCA

Implementatieplan dyslexiezorg volgens PDCA-cylus

Plan	**Do**			**Check**			**Act**
Welk resultaat?	**Wie?**	**Wat?**	**Hoe?**	**Wanneer?**	**Hoe?**	**Tevreden?**	**Actie?**
Onderwerp: 1.1 afspraken over hulp							
De leerkrachten maken de afspraak dat vanaf het schooljaar 2011-2012 afspraken worden gemaakt over dyslexiezorg met leerlingen met een dyslexieverklaring en hun ouders.	De leerkracht	Maakt afspraken over zorg voor de leerling met dyslexie met de leerling en ouders.	Bespreekt mogelijkheden voor zorg met de leerling en de ouders. De leerkracht geeft advies en de ouders en leerling benoemen wensen. Er worden afspraken gemaakt.	September 2011	De leerkracht noteert gemaakte afspraken.	Is voor de leerling, de ouders en de leerkracht duidelijk welke zorg met betrekking tot dyslexie er dat schooljaar geboden zal worden?	
Onderwerp: 1.2 afspraken vastleggen							
Een ingevuld format met afspraken rondom hulp met betrekking tot dyslexie voor de leerling voor de termijn van één schooljaar.	Specialist	Een format ontwerpen.	Uitgaan van de behoeften van de leerling en de mogelijkheden van de school	Augustus 2011	Format bespreken in teamvergadering	Staan alle items erop vanuit het onderzoek?	
	De leerkracht met leerling en ouders	Invullen format	Mogelijkheden bespreken (zie 1.1) en wensen aanvinken op format	September 2011	Controleren of voor elke leerling met dyslexie een ingevuld en ondertekend formulier aanwezig is.	Zit voor elke leerling met dyslexie een ingevuld format in de klassenklapper en de IB-klapper.	

Bijlage 11: implementatieplan dyslexiezorg volgens PDCA

Onderwerp: 3 extra tijd							
Onderwerp: 3 hulpmiddelen voor minder spellingfouten							
Een leerling met dyslexie heeft een spellingregelkaart en een passend woordenboek altijd (tenzij woordenschat getoetst wordt) ter beschikking.	De leerkracht.	Zorgt voor een passend woordenboek en een spellingregelkaart	Spellingregelkaart wordt gekopieerd uit het werkboek van de methode en geplastificeerd. Woordenboek wordt klaargelegd en indien nodig besteld.	Gedurende het schooljaar 2011-2012	Controleren of het woordenboek en de spellingregelkaart voor handen zijn.	Heeft de leerling altijd toegang tot de spellingregelkaart en het woordenboek?	
Onderwerp: 4.1 school informeert ouders over dyslexie							
Een dyslexiekoffer met informatie voor de leerling en zijn ouders/verzorgers	De specialist	Maakt een koffer/door/map met daarin informatiemateriaal over dyslexie	Door het verzamelen van informatiemateriaal	December 2011	Het dyslexiekoffer wordt gepresenteerd in een vergadering en er wordt een melding gemaakt in de nieuwsbrief van school.	Zijn de ouder en de leerling tevreden na het lenen van de dyslexiekoffer?	
Onderwerp: 4.1 leerkrachten ondersteunen elkaar onderling							
De leerkrachten van groep 4 tot en met 8 weten van elkaar wat ze doen voor de leerlingen met dyslexie. Nieuwe ideeën worden uitgewisseld.	De leerkrachten	Bespreken met elkaar welke zorg ze bieden aan leerlingen met een dyslexieverklaring	Dyslexiezorg staat één keer in de drie maanden op de agenda.	In september 2011, december 2011, maart 2012 en juni 2012.	Het item dyslexiezorg staat in de betreffende maanden op de vergaderagenda.	Worden ideeën uitgewisseld?	
Onderwerp: 4.2 leerkrachten krijgen ondersteuning van een specialist							

Bijlage 11: implementatieplan dyslexiezorg volgens PDCA

De specialist voert minimaal vier begeleidingsgesprekken per jaar met de leerkracht.	De specialist	Voert vier begeleidingsgesprekken met de leerkrachten	De specialist geeft de leerkracht tips per leerling en de specialist is op de hoogte van de dyslexiezorg voor de leerling en ondersteunt de leerkracht bij de uitvoering ervan.	September 2011, December 2011, Maart 2012 en juni 2012.	Er is een gespreksverslag van de begeleiding.	Voelt de leerkracht zich voldoende competent (7 of hoger op een schaal van 1 tot 10) met betrekking tot dyslexiezorg?	